

8e ANNÉE.

№ 11-12. 1930.

STUDENSKYJ VISNYK

PUBLIÉ PAR L'UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDIANTS D'UKRAINE

Novembre-Décembre

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

РІЧНИК VIII.

П Р А Г А

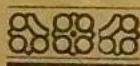
Ч. 11-12. 1930.

Листопад-Грудень

ЦІНА КЄ 8—

Зміст.

1. О. Ольжич. Давнім трунком	1
2. Олекса Стефанович. Це повітря	1
3. А. Кляштерський. З чеських псалм. Переклав Л. Мосенда	1
4. Р. М. Рільке. Про людське життя Переклав Л. Мосенда	1
5. Юрій Луца Пасяєв	2
6. М. Мухин. Україна в сучасній французькій літературі	3
7. З нагоди століття народження Фредерика Містрала. (I. З сучасної провансальської прози. II. Жюль Веран. Містраль та укр. студентство)	12
8. М. Мухин. Українці у школах та наукових установах Сов. України	14
9. VIII-ий Звичайний Зїзд Центрального Союзу Українського Студентства	16
10. Резолюції VIII-го Звичайного Зїзду Цесуса	19
11. Цесус	22
12. З життя українського студентства	25
13. З життя чужинного студентства	26
14. М. Подолянин. З української старовини. (Замість фелетону)	27
15. Бібліографія: <i>Jan Slavík: Ruská vláda a ukrajinské hnutí. Jan Máchal: Slovanské literatury. T. I. Masarik: Světová revoluce. (St. Ciproponko). Україна в нових чужоземних енциклопедіях</i>	30
16. Різне	32

Помешкання редакції та адміністрації:

Praha-Smíchov, Nádražní ul. č. 46.

Поштова адреса:

Praha, hlavní pošta, příhrádka č. 411, «Studenský
Visnyk».

Гроші посилати на адресу:

Praha, Živnostenská banka, «CESUS» («Stud. Visnyk»).

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ

V PRAZE II., NA POŘÍČI.

4 místní expositury, 16 filiálék, 6 sezonních směnůren.

Telegramy: LEGIORANKA, PRAHA. Telefon serie: 265-5-1, 301-4-1.

VSESTRANNÁ BANKOVNÍ SLUŽBA

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

STUDENSKYJ VISNYK

видає Центральний Союз Українського Студентства („ЦЕСУС“)

Річник VIII.

Прага.

Ч. 11—12. 1930.

О. Ольжич.

Давнім трупком, терпкістю Калялі —
Ці і кров і смерть.
Небо — княжі київські емалі.
Небо знову — твердь.
Знов не в гору несміливим зором —
В бєакраї степів.
Жити повно, широко і скоро
І урвать, як спів.
Як колись, горіти і пняті,
Шбодомом пощї,
І життя наопажку носити
На однім плечі.

А. Кляштерський.

З ЧЕСЬКИХ ПСАЛЬМ.

Хто це ти, ви кажете сердито,
Що до нас говориш завше з гнівом,
Кличеш нас день-ніч несамовито,
Мить солодку кравш терпким співом?
Я — проміння, що на путь вас
будить,
Птах ранений з піснею дзвінкою,
Я — босць, що проти власних
грудей
Оберта найперше власну зброю,
Зоря ранку, що для вас лиш сяє,
Камінь, що утіху зна — не втому,
Як що глибше він у твань встрягає,
Коли ви вперед йдете по ньому.
Я — це той, хто за вогонь вам даний
Радо б зніс терпіння скований на
кручі.

Той, хто весь тягар ваш, сльози,
рани
У своїх грудях несе болючих.
Я — останній з ваших слуг останніх,
Та все перший у любови, мріях,
Квітка я небесних лук поранніх,
Ваша кров і совість у подіях.
Голос я, що вклав мені дух Божий,
Щоб до вас гукать в добу одчаю.
Я — це той, який напевно зложить
Кости стомлені в пустельнім краю,
Та проте гукне ще у останне:
— Гей, вперед! Забудьте втому, гану.
І в останнім взлеті поривання
Внук переїде межі Ханаану!

Переклав Л. Мосендз.

Олекса Стефанович.

Це повітря — вино з льоднику,
Що було закорковане роки.
Так дзвінкó віддає воно кроки,
Мов по міднім ідеши хіднику.

А раптові сіренні гудки —
Голосні, як, здається, ніколи...
Як яскраво огні покололи
Темноликі зеркала ріки!

Чи ясніше вони угорі
Чи ясніш засвітились відбиті?..
Як нові або щойно обмиті
Хрусталиють нічні ліхтарі.

О, як добре мені, що оден,
О, як легко мені, що голоден, —
Тільки синії вина безоден,
Тільки срібнії сурми сірен!

Райнер Марія Рількс.

ПРО ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ.

Життя своє ціле живу я у колі,
Що вколо всіх річей цвіте.
Можливо — їх я не звершу ніколи,
Та спробувать хочу проте.

Довкола Творця, вколо вічності веж
Кружляю вже сотні років.
Й не знаю ще: буря я, сокіл чи теж
Дужий, могутній я спів.

* * *

Минають години, торкають мене
Ударом металним, ясним.
Тремтять почуття. Почуваю одне
Я повний цим днем золотим

Не сталося ніщо. Я не зводив очей.
Буття, що мовчить, як нема.
Зір повен мій. Кожну з жаданих
річей.

Він мов наречену прийма.

Ніщо не мале м'ні. На злотну пасму
Малюю з любовю усе:
Високе, низьке, і не знаю кому
Утіху воно принесе.

Переклав Л. Мосендз.

Пасьянс.

До п. Євгена.

Як знаєте, пасьянсові карти не є чимсь негідним людині навіть певної себе вельми, знаємо що Наполеон любив розкладати пасьянси. Ба! пригадаймо собі нашу «республіку на колесах». — Пані варили чай, діти шукали чи нема чого коло колії вартісного, нишпорячи за відламком гранати, нерозірваною бомбою, а може і за яким хворим кулеметом. Молодші панове ішли вглиб терену по картоплю, сир, сало і взагалі «село». Старші дивились на небо, і коли воно було вільне від аеропланів, розкладали... пасьянси.

Отож пасьянс сей традицією і нашою є прийнятий. Традиція та є що-правда найновішою, але хто знає, пане Євгене, чи не мали ми до неї віддавна пошану? Чи скити і роксоляни розкладали пасьянси — скажуть нам досвідчені учені.

Отож і я викладаю свій пасьянс. Він є простий і карт небагато. Ба! На цьому може ворожішня українське не виграє... Але розкладім собі їх, ті карти!

1. В довгі години ночі
Заміри мої вартують коло мене,
В довгі години ночі
Злютовується розважне і шалене;
І виростає з довгих годин
Мій чин.

Карта «Nox».

2. Найлекше — то сказати кілька слів...
Але сказати так,
Щоб кожний зрозумів
І міць, і честь для них, і такт,
Що наздогонює перелітальні хвили
Про мене чи лихі, чи милі
Тале мої!

Карта «Carmina».

3. Криве вікно і шиби в павутинні,
Сторінки сірі і бліді книжки,
Ти проклинав, приятелю мій змінний
Свого життя недбайливі роки, —
Чи ж райдужности зазирнуть палкі
В криве вікно і шиби в павутинні?

Карта «Rigiditas».

4. Щодня згадай про дружбу, що — чоло спокійне
І вірні очі, і лице поважне,
Бо дружба двох сильніша за всі війни
Внутрішні і зовнішні. Тое зважмо,
І моцею сповняємось, пиймо мед солодкий,
Що дружба в чаші лде у день життя короткий.

Карта «Amititia».

5. Не може мене приспати
Ні ти, ні я, ані цілий світ,
В моїй душі — казамати,
І в них нетерпеливий хід;
Той хтось дивиться крізь ґрати
І чекає на час побід.

Карта «Vincula».

6. Натягнуті віжки зівсюди,
І колісницею — все життя;
Веселостю сповнені груди,
Коли завертаю я
Тисячекопитні коні
За довершеністю в погоні.

Карта «Laetitia».

7. Гостро зарисовані пляни,
І важу в обох руках
Вороже, байдуже, п'яне
І наглий його страх, —
Все бачу, все розум огляне, —
Бий і не помились!

Карта «Aquila».

8. Чин сміливих людей потіха
Людьському серцеві велика,
Розважне слово, слово тихе
То дивний лік для чоловіка;
Два береги стоять, — і лине
Між ними джерело глибинне.

Карта «Sapientia».

9. Праця, праця в кожній годині
Напружена, блискуча над собою,
над усім, —
Україні, людині, просто світлій днині
Окладаю працю, як будує дім.
Рано шарпнути себе і засурмити
У сурми праці; в мідяні міти
Солодкий є шарп!

Карта «Fac!».

10. Дивне є слово «Честь»
 І лицарськість — не проста річ,
 А з усіх війн, і чвар, і протиріч
 Вилопюється і сріблиться... Єсть!
 Так є скрізь великодушне,
 сильне, людське
 Серце.

Карта «Cor».

11. Мій знак, то — поміч
 Батьківщині,
 Вдячність — Батькам,
 Братерству — шана,
 Мій знак — де все стоїть в руїні,
 Там вежа нова змурована.

Слабшим — то захист, тим що
 впади
 Сурем хорали.

Карта «Auxilium».

12. У неї така розкішна раса
 І блискуча, певна річ,
 У неї така розквітла раса,
 Як вона є — то день, як нема
 — то ніч.
 В мені бє розкіш на її дотик
 І — голоє крові ударний,
 короткий!

Карта «Femina».

Але перейдім до иншої забави.
Грудень 1930.

М. Мухин.

Україна в сучасній (1920—1930) французькій літературі.

У романі братів Жерома та Жана Таро «Королівство Боже» (Jérôme et Jean Tharaud. «Un royaume de Dieu», Paris, 1920) старанно змальовано білоцерківське гетто, що живе серед ланів України в цілком замкненому колі своїх специфічних інтересів, проявляючи найбільше зацікавлення до свого дивотворного рабіна. Час дії — правдоподібно близька революції 1905 року доба. Автори ескупчили свою увагу на тісних межах гетто, лише дві сторінки присвятивши українським селам, мальовничо розкиданим навколо Шварце-Теме (жидівська назва Білої-Церкви); цей опис починається так: «мало які села є більш привабливі, ніж українські села на весні. Так далеко, як лише сягає зір, рівнина вкрита квітками та ланами. Де-не-де купи темних лісів дещо порушують величезну зелену й строкату одноманітність, де для цілої Європи стигнуть незрівняні жнива, але де квіти ростуть лише на втіху ту-тешніх мешканців» (ст. 27—28) і т. д.

У давнішим романі цих авторів «Тінь хреста» («L'ombre de la Croix»), знаходимо угорські Карпати («Carpathes Hongroises», ст. 203). Шабес-гой, селянин Павлик, бідний, дуже бідний — нема в нього нічого на господарстві, крім одного пса. Дружина Павлика теж носить українське ім'я — Маринка. В романі вони виступають лише на кількох нечисленних сторінках, і лише з тієї нагоди, що у Герца Вольфа вмирає його син Рубен, і Герц біжить до свого шабес-гой, Павлика, продати Павликові Рубена за десять флоринів — забобонний Вольф вірив у поширений серед його одновірців забобон, що, щоби врятувати сина від смерті, треба його продати. У випадку з Павликом це була подвійна фіктивна операція, бо Павлик винен Вольфові за паленку дещо більше, ніж 10 флоринів. Вольф каже Павликові, що «продавши» йому Рубена, він рахуватиме за ним на десять флоринів боргу менше.

Українського забарвлення у цих романах Таро, як бачимо, дуже мало. Але не більше в інших творах цих досить відомих французьких романістів знайдеться французького забарвлення: якщо не рахувати першого їхнього роману, що користувався великим свого часу розголосом — «Дінґлі, відомий письменник» (1907), у якому змальовували боротьбу південно-африканських бурів з англійцями та втілення англійського жорстокого й бездушного шовінізму — славетного письменника Дінґлі — під яким, мабуть, мали на увазі Кіплінґа — вся решта творів братів Таро присвячена або східньо-жидівському гетто, або північно-африканським арабам. Автор однієї величезної збірки даних що-до воєнних французьких романів Брю (Jean Norton Cru. Les témoins, Paris, 1929) з жалем зазначає, що дуже прикро, що брати Таро

не знайшли можливим змалювати французько-німецький фронт з тією дбайливістю, з якою вони змалювали Україну. Але, як бачимо, з наведеного про Шварце-Теме та Вольфа Герца матеріялу, даремно заздрить Крю Україні на сторінках Таро.

Давід Гольдер, в романі тієї ж назви Ірени Неміровської (Irene Nemirovsky. «David Golder», Paris, 1929), походить з України, точніше з Кременця. В романі Давід Гольдер уже старий і дуже багатий. Залишивши перед кількома десятками років Україну, Давід Гольдер доробився значного маєтку в Америці, а потім у Франції. Гольдер, перевтомлений роками, хоррий на серце, вмирає на своїй чудесній віллі, на еспанським березі Біскайської затоки. Загорнений у старий сірий плед, з шнурою завиненою у футровий шарф, у старім чорнім, ношенім капелюсі він дивовижно нагадував жидівського барахольника з села на Україні (ст. 122). Життя, пославши Гольдерові пізнє багатство, було жорстоким для нього. Його найближчі — дружина й донька — вимагають від нього лише грошей, грошей та грошей. У жахливій по жорстокості опису сцені в ночі дружина Гольдера вимагає від хорого, вмираючого чоловіка грошей на перли й на коханця, і коли той відмовив, каже Гольдерові, що донька їх не від нього, а від Гойоса, її коханця. Гольдер дуже любив свою надзвичайно вродливу доньку — з великим болем приймає цю новину. Поза цим всім ділові справи Гольдера рантowo цілком погіршилися — він губить все своє багатство. Але треба якось забезпечити доньку, хоч тепер уже чужо, вона цього дуже просить, і Гольдер, зібравши останні сили, їде на пропозицію світового нафтового тресту до СРСР у справах підписання порозуміння в нафтових справах. По скінченні безконечних пертрактацій у Москві та по відвіданні нафтових джерел на Північнім Кавказі Гольдер на авто приїжджає до приморського міста, в якому без великих труднощів можна пізнати Новоросійськ на Чорноморрі. Це був порт, з якого Гольдер завтра мав відіхати до Європи. Колись це був один з найбільших осередків торгівлі збіжжям. Гольдерові воно було добре знане. Він прийшов до нього, коли мав 20 років. Звідти він поперше вирушив у подорож морем. Тепер лише кілька грецьких пароплавів та совєтських вугільних кораблів стояли на причалі. Місто випадало таким занедбанім та бідним, що аж серце стискалося. І цей темний брудний готель з слідами куль був невисловно понурим. Машинално шукав він очима авт. Але місце здавалося опущеним. Густий пісок, гнаний вітром з моря, заносив уллиці, на яких кроки залишали глибокі сліди, наче на снігу. Будинки були позамикані, вікна забиті дошками. Банки, громадські установи занедбані, опущені. На стінах сліди по імператорських орлах, видряпані в каміннях, випадали неначе рани. Гольдер мимоволі прискорив кроки. Він неясно пригадував собі де-які темні й старі будинки. Але яка тиша! Він раптом спинився. Було вже недалеко до порта. Повітря тхнуло міцним запахом соли та гною. Ось майстерня шевця, маленька й чорна, з чорним чоботом, що з рипінням гойдався перед вікном... На розі вулиці готель, де він колись жив, притулок матросів та дівок, зберігся ще й досі. Швець був братом у других його батькові; коли переїхав сюди Гольдер иноді заходив до нього їсти. Він зробив зусилля пригадати риси обличчя цього дядька. Але згадав лише згук його голосу, різкого й плаксивого.

— Лишайся, хлопче... Ти гадаєш, що там золото просто лежить на землі? Рушай, життя всюди тяжке!

Гольдер інстинктивно зробив рух, щоби повернути клямку дверей, але руки йому опустилися. Відтоді минуло сорок вісім років! Він знизав плечима й відійшов. — А що б сталося, коли б я лишився? Він посміхнувся краєм уст. Хто знає?... Жінка провалила б господарство та в п'ятницю ввечері пекла б тісто на гусячім салі... Він ледьше прошепотів: «життя»... Але як дивно це було — по стількох роках опинитися в цім забутім закутку землі.

Порт. Він пізнавав його так, неначе залишив його вчора. Маленький будинок налів зруйнованої митниці. Розбиті барки, похоронені на пісках, чорні, грубі, повні вугілля та відкидків... Зелена, брудна, жирна вода, вкрита, як колись, шкурками кавунів та дохлими звірями.

Гольдер вступає на пароплав, що має вирушити до Царгороду. На кораблі, крім нього, один лише приватний подорожній. Молодий жид, що тікає

з Совдепії, пориваючись, як Гольдер перед 48 роками, здобути фортуна на Заході. — Між ними розпочинається розмова: — З якого краю? — З Кременця, пане, на Україні. — Знаю, — прошепотів Гольдер. Колись це було нещасне село, де в болоті бабралися чорні свині всуміш з жидівською діворою. Це, певно, мало змінилося... Отже ти ідеш? Назавше?»

На кораблі Гольдер, остаточно знесилений, вмирає. У смертній агонії, як останнє видиво, він згадує шабаш з часів його дитинства на Україні: «Нарешті не лишилося більше нічого, крім кутка темної вулиці, з освітленою крамницею, вулиця його дитинства, свіча за замерзлим вікном, увечері, падаючий сніг, і він сам... Він відчував на устах ключця густого снігу, що танув із смаком мерзлої води, як колись. Він чув, як його кликав «Давід, Давід!...» голос, притишений снігом, низьке небо, ослаблений голос, що губився й раптом одразу розбивався, неначе схоплений поворотом вулиці. Це було останнє з його земного шляху, що досягло до нього».

В романі Поля Морана «Світові борці» («Les Champions du Monde», 1930) два молодих американці, приятелі з університетської лави, Вебб та Бродський, один «стовідсотковий американець», другий, як видно з прізвища, не зовсім «стовідсотковий», закладають перед кінцем війни великий трест. Бродський так висвітлює світову ситуацію, що спонукала його утворити цей трест, призначений для забезпечення України й суміжних з нею країн американськими продуктами (1917 рік): «Початок світу. Великі повині. Чудесні рибні лови. Америка й Росія вступають на світову арену й освітлюють її, неначе сонце та місяць. Очі всіх звернені на них, бо вони саме проголошують нарешті нові слова: «помагайте один одному!» Я завше гадав, що єдино добрими ділами є ті, в яких допомагають ближньому. Коротко, починаючи від весни 1918, передчуваючи кінець війни, я заснував мій кооператив експортовців. У жовтні я подвоїв мій капітал. Акції по 40. У грудні я одкрив філії в Польщі, на Україні, у цих країнах, яким бракувало всього, навіть часто документів тотожності. Акції по 82. У лютім (1919) акції по 207» (ст. 64—65). Але раптом трапляється непомітна для стороннього зору подія — зникає один документ, і Бродський в наслідок цього кидає все — молоду дружину, підприємство, виїжджає до Сов. Росії, де мабуть гине, принаймні гине всякий слід по нім. По десяти роках спільник Бродського, Отден Вебб, приїздить до Європи в якості американського експерта для санації європейських фінансів — головувати на світовій фінансовій конференції. Проте його найбільш турбує питання, хто спричинився до втрати того документу, який примусив Бродського так несподівано з ним, Веббом, розлучитися. Досі автор роману розкрив нам лише те, що Бродський залишає Америку тому, що вважає, що він мусить своїм безповоротним відїздом рятувати становище Вебба у фінансових колах Америки. В противнім випадку саме Вебб буде тяжко скомпрометований зникненням того таємничого документу. Наприкінці свого роману Моран розкриває таємницю втраченого документу.

Вебб на прийнятті у колишньої дружини Бродського, Надіни, що встигла вже стати еспанською герцогинею.

Вебб: «З усіх ваших брехень ця найгірша...» Надіна втомлено піднесла свої гарні руки: «О, друже, ще ці старі історії...» Вебб: «Бродський утік. Я вас примушу сказати, чому саме втік!» Вона з примушеною усмішкою поглянула на нього, не відповідаючи. — «Десять років тому, — почав знову Вебб, ніби читав якусь доповідь, — десять років тому зник з наших архівів дуже великої ваги документ — відпис торговельної конвенції між Україною та Сполученими Державами Америки, яку нам довірочно подав до відома департамент Закордонних Справ. Хто вкрав цей документ?» — Надіна злиновано й мовчки слухала. — «Москва, сказав він тим самим сухом тоном, повідомлена про порозуміння між нами та її ворогами, подбала про те, щоби втопити наш Трест... Я ще раз питаю: хто вкрав?» Надіна піднесла ображене чоло: «Звідки я знатиму це! Я пригадую лише, що Макс всюди шукав цей папір». — «Ви пригадуєте собі? Документ був віднесений безпосередньо до того, кому найбільше залежало знати про нього». — «Макс вішніс?» — гукнула вона, поблідла від жаху, — «це неможливо!» Вебб кинув на неї такий страшний погляд, що вона відразу змовкла. Слід було покласти край цій тяжкій сцені. Я (особа, від імени котрої написаний роман, прим. М. М.)

відійшов ближче. «Але, Веббе, сказав я, ви ж знаєте про цю крадіжку від десяти років, чому ви говорите про неї сьогодні?» — «Тому, що я знаю про неї лише віднині; по відвіді Бродського, коли я перейняв справи, документ був на своїм місці». — Отже? гукнув я. — Отже, відказав він гостро, ви не розумієте, що ці люди потребували цей документ лише на годину, протягом якої вони здійняли б з нього копію. І саме протягом цієї години Бродський зауважив, що документ зник. Як тільки він зрозумів, як тільки він передбачив усі наслідки оголошення документу Совєтами, смерть Тресту, і що я, чия русофільська політика неначе оскаржувала о видачу державної таємниці... Бродському залишався один засіб, щоби врятувати мене: втікти, зникнути, щоби накликати на себе — навіть підозріння. — Я жадібно слухав. Я починав розуміти. Бродський (перед втечею, прим. М. М.) кричав: «Я зникаю так, наче даю себе вбити задля Вебба» (ст. 220—221). Нарешті, Надіна примушена сказати, що це вона забрала цей документ, бо гадала, що це в інтересах Макса. Вебб, перевтомлений своєю працею міжнароднього фінансового експерта, перемучений десятима роками турбот і роздумувань над причинами таємничої втечі співника й приятеля юнацьких років, не витримує напруження: дістає сердечний удар і незабаром умирає. На останніх сторінках роману американські матроси переносять з усіма воєнними церемоніями труну Вебба на американський крейсер, який має її перевести до Америки.

Трьох французьких моряків з корабля «Madeleine Jagut» зустрінемо на недільній прогульці на березі в Севастополі — так розпочинається роман Пєра Мак Орлана «Ельза Кіннотниця» (Pierre Mac Orlan «La Cavalière Elsa», 1921.). Один з цих трьох розповідає в романі, як зненацька, «піднієши очі в напрямку одного дерева на соняшнім бульварі я примітив прихованого, проте помітного, як фальшивий ніс на обличчі конфірмантки, повішеного, грубу людину з короткими ногами, повішеного на кінці дуже короткого шнуру, з ногами, взутими в сіру обув, з носками, направленими до землі, й з схиленою набік головою. Він мав бороду, і весь жах його останньої гримаси губився в його бороді. Мені ані хвилини не було його жалю. Богарт та Пріме спинились, як і я, з очима зосередженими на повішенім. У свіжих та чутливих гілках платану ми побачили спочатку ноги, бо решта тіла губилася поміж віттям. Так далеко, як лише сягало око, вздовж двох ліній дерев, що зливалися на видноколі, ми побачили, що вони обтяжені цими дивними овочами, що могло пояснюватися лише раптьовою екзальтацією політичних пристрастів країни.

«Перший страчений залишив у нашій пам'яті свій незрушним образ. Але було їх занадто. З одним повішеним келих жаху був би повний. Повішені, зібрані дбайливими руками, нагадували свою чисельністю лет мандрівних птахів, що зіграями відпочивають на гостинних деревах. Наші очі призвичаїлися до цих несподіваних оздоб. Ми не обмінялися жадними зауваженнями. Гієна цього міста здалася нам тяжко скомпромітованою».

В чім справа? Що сталося? Хто так мордухайські прикрасив місто? Автор поки що не дає жадних пояснень і натомість у другім розділі роману знайомить нас з талановитою родиною Грюнбергів з Кельну на Рейні. «Ельза Грюнберг походила з Кельну... Її батьки займалися ремеслом гравєрів на міді... Юрба симпатичних кузенів та кузинок, що привичаювала Ельзу до громадських сходів, бо так винадали родинні сходив родини Грюнбергів. Війна зруйнувала добробут Грюнбергів, де-який час рара Грюнберг був агентом корабельних компаній у Кобленці, але, з нагоди окупації тих місцевостей Німеччини американцями, довелося подумати про залишення цієї нової резиденції Грюнбергів і думати про переїзд до Горішнього Шлеську. «Американці зайняли Кобленц, Грюнберг не мав жалного кузена в американській армії й тому вважав, що за американської окупації його справи в Кобленці не покращають. Тимчасом «по підписанні миру, Ельза, що допіро одержала свої чотирнадцять років, так як здобувають університетський диплом, сказала те, що належить казати на родинних дискусіях. «Я вже більше не є Backfisch, і, якщо ви на це дозволите, я запропоную, щоби ми продали тут усе, щоби доїхати до Південної Росії, де люде ще воюють. Я чула, що жиди переберуть, принаймні інтелектуально, владу над цією країною» (Ельза була не без освіти)... Ця промова була сигналом до переселення фамілії. Кількома

місяцями по тому Ельза Грюнберг з своїми родичами брала участь у рухливому житті міста восьми тисяч повішених».

Розділ III. «Спочатку рара Грюнберг був досить спритним, щоби займати видатну посаду в місцевім советі». Його некомпетентність у справі шведського зміцнення нової влади спричинилася до дискваліфікації його на низьку рангу Комісара прикраси вулиць. На пораду геніальної своєї дитини Ельзи Грюнберг пристосувався до своїх нових завдань. Що-до Ельзи, то вона, як висловлюється Мак Орлан, «кінчала псуватися» в останніх класах гімназії в товаристві Наташі Бородіної, батько якої належав до тих генералів, що без жадних непорозумінь перепорхнули з царської до червоної армії. Наташа Бородіна малювала пензлем. Ельза допомагала Наташі в урочистій виставі мальованих ряднин, які попричеплювали до будинків на Бульварі Дисципліни. Місто прибрало вражаючий вигляд, повний удосконаленого дияболізму. Червона й зелена барви, скупчені у звичайні й покручені плями, заступили хліб та сіль для наївняків, що перед мистецтвом Наташі поперше відчули карколомність прірв, які Революція відкривала під їхніми ступнями. «Це було за тієї доби, коли Совети випивалися кровю (коли вони нею лише не випивалися? Прим. М. М.). Буржуї вшали у великій кількості, але з більшою охотою вшали людей занадто явно індивідуалізованих: тих, що не поділяли ні тих, ані других ідей, і чие внутрішнє життя направлялося на осягнення завдань для юрби незрозумілих. Ряснота повішених на деревах досягла такої міри, що слід було поважно подумати про вихід з цього становища. Саме тоді придався рара Грюнберг, як Комісар прикрас. Без Ельзи та без Наташі цей чудесний чоловіча не обійшовся б без ґрунтовних груднощів. Наказ Комісара Раснікова ставив питання рубом. Належало нетайно надати приємний для ока вигляд виробам «вищої міри кари». «Батьку», сказала Ельза, ти мавш залишити цю справу мені й Наташі. Зереквіруємо перш за все тканини жвавих кольорів». — «Дитинко, але у цьому нещасному місті вже не багато лишилося тканин жвавих кольорів». Моїсей Грюнберг зітхнув та набив люльку білявим тютюном. Він одчинив вікно. Була зима, й зима у місті викликала вражіння невчасної весни. Не було ані зимно, ані тепло. Кенська погода заповнювала місто непрямим повітрям — повітрям фальшивих зим південних міст. Старий жид позіхав перед цією вохкою панорамою. В далені море зливалось з сірим небом та мертвим морем мачт кораблів на припоні. Моїсей пригадував минуле — Райн, Майнц, Кельн та минулі сніжні зими у тих містах. «Сніг, не міг втриматися від мрій М. Грюнберг, заклопотаний своїм урядовим становищем Комісара прикрас, сніг розв'язав би всі його фахові труднощі. Він з'явився з тією легендою про те, що навіть повішеним подобається оздоба одноманітних снігів. «Коли б я був Комісаром прикрас у Москві, наприклад, міркував він, я мав би до моєї диспозиції зиму, яка б зменшила мої турботи. Я мав би санки, футро, шапку з видри та сніг, що очищує з моїх грів... з моїх та моєї чудесної малої».

Ельза склала таку відозву, яку дала підписати своєму татові:

«Товариші!... Совет постановив учинити більш гармонійним споглядання індивідуумів справедливо страчених міністрами Великих Будувань... Мерці є лише мерці і повинні турбувати нас не більш, ніж мох на березі, чи шампюньони в стегу. Ми спробуємо використати їх останню поставу в інтересі публічної краси наших бульварів.

Комісар прикрас

(р. в.) Моїсей Грюнберг».

На другий день, стараннями безробітних повішені були приодягнені у тканини, розмальовані в залежності від примх обох молодих дівчат. Мізерність їхніх убрань була схована в лантухи, розмальовані не без привабливості. Здалеку вони були подібні до велитенських венеційських ліхтарів, до хінських шарів чи до тих фантастичних звірин, яких діти в Тонкіні водять під час свят на нічних процесіях. Своїми величезними червоними плодами, розцвіченими синім та чорним чи жовтим з зеленими смугами, дерева бульварів більше не паплюжили міста. Така публічна пишність ще більше спричинялася до того, що вичерпане населення недбало ставилося до своїх нужденних убрань.

Під впливом недостатків продуктів харчування у місті, Ельзочка дуже схудла. Але після того як Совети поначеплювали на дерева селян з околиць сел, Ельзенятко перестало худнути: «молоде дівчатко набуло знову чарівні барви свого віку. Все ще залишаючись стрункою та високою, вона розгорталася стриманими округлостями. Її міцне тіло робило її гордою в самої себе. Вона зітхала: «Що то за вродливе дівчатко буде з мене в Парижі, — споглядаючи сама себе у варцабі. — Завойовниця, сказала вона, це мій тип, я завойовниця». Вона постановила скупчити навколо своєї народжуючоїся волі людей здатних забезпечити їй атмосферу кінче потрібну для завойовників. Такі люде знайшлися — їх було троє: Фальстаф, Пушхен, Гамлет (рев. псевдоніми, звичайно)». Мак Орлан дає короткі й вичерпуючі портрети усіх трьох представників вищої воєнно-комісарської большевицької еліти. При цьому виказує він наднормальну, як для сучасного французького романіста, інтуїцію, яка дозволяє йому бездоганно накреслювати наче з справжніх большевицьких комісарчиків ці постаті. Почасти це може пояснюватися тим, що перше ніж стати романістом, Мак Орлан заробляв малюванням портретів по паризьких каварнях, почасти це свідчить про його здатність, так би мовити «вживатися в большевізм».

Отже: 1. Фальстаф грубий голений панок у військовім однострої; на його домагання його кличуть Фальстафом; в нього коротесенькі ноги — йому дуже тяжко їх схрестити, цьому перешкоджає величезне лузо. Його наляташка, коли спадав присмерк, продовжувалася трьома підборіддями, що спу-скалися аж на груди. 2. При його боці другий чоловік, рівно ж грубий, але великий та молодий, старанно обточував собі нігті. Він відгукався на назви-сько Гамлет, яке вказувало на те, які остаточні завдання ставив перед собою його носій. Він носив однострій народнього комісара військових справ. 3. По-за ним, стоячи, розгорнувшись у весь свій маленькій зріст, тримався Пуш-хен, маленький, кокетливий та спиртний старий, теж у військовому убранні, й на бажання автора, який цим очевидно хотів підкреслити, що больше-вицька армія лише законна спадкоємиця царської — в однострою полков-ника й до того дуже старорежимного. Фальстаф, Гамлет та Пушхен утворю-вали впливову у Совдержаві трійцю. Фальстаф був близьким приятелем зна-менитого Дорождіна, прозваного «клоуном» — команданта бригад бунтівни-чих матросів з півночі. Ельза не могла відгадати, яку освіту має цей молодий ізраеліта, який прагнув її. Гамлет, грубий молодик, також був жид, довер-шено манірний і з культурою такою приголомшуючою, неначе крамниця злобного барахольника. Він знав усі пастки, якими література, комбінована з неморальністю, може спокушати людину. Він відчував велике привязання до Ельзи. І от саме ця трійця проголошує Ельзу Грюнберґ червоною Жанною д'Арк — «кіннотницею» — на чолі армії Дорождіна — Дибенко — Буденного Ельза Грюнберґ переможно рушає в похід на вимріяний Париж. Перед похо-дом відбувається вельми величний перегляд червоної кінноти, який Дорож-дін демонструє Ельзу Грюнберґ, промовляючи до війська й закликаючи військо іменами великих письменників російських нищити Європу:

«Достоевський, Чехов, Пушкін» (ст. 56).

Ці великі літературні імена лунали перед червоною армією, як старо-винний бойовий воєничий клич.

Досі ми мали справу з творами або дуже відомими, або дуже відомих французьких авторів. Тепер перед нами провінційальне видання — роман Жан-Рено «Людина з вовком» (Jean-Renaud «L'homme au loup», Edgar Malfer Amiens, 1926.)*). Початок дії цього роману відбувається в Києві, щойно здобу-

*) Оскільки в данім разі маємо справу з дуже малим відомим автором, слід зауважити його біографічні дати, пізніш це може стати утрудненим. Крю у своїх «Témoins» (стор. 392—394) подає за нього, між иншим, такі відомості. Jean-Jacques Renaud народився р. 1882 в Тулузі. Від часів війни в якості капітана колоніяльної артилерії був у військовій місії в Польщі. Написав ряд романів з військового побуту, які почали виходити від р. 1910. Один роман, «Les loups dans la steppe», 1922, Ollendorff Ed. («Вовки у степу»), якого нам не довелося бачити, якщо вірити п. Адольфові Новачинському

тім більшовиками по Центральній Раді: «Під час червоного терору комісари розгортали перед переможеною Радою прапор тріумфуючих Советів» (ст. 2). Сама дія роману, дуже пересічного, мало цікава; не будемо себе обтяжувати нею. Натомість у романі є ряд досить яскравих малюнків різних закутків та околиць Києва, який авторів, судячи по всьому, досить добре відомий. От, наприклад, опис весняної повіні в Києві «панорама, що розгорталася перед одчиненим вікном, — простягалася від Кунецького Саду до передмістя Слобідки, дзвіниця якої відбивалася у величезнім дзеркалі затопленої долини. Скелі та дерева спускалися від верховини Київської гори рядом крутих сходів, подібні до зруйнованих шаблів якихось величезних сходів, й раптово спинялися, неначе стурбовані відчуттям, що їм забракне ґрунту під ними. — спинялися понад самим краєм води, над якою здіймався сірий туман... Краєвид був такої легкості барв, що їх зовсім не вдасться описати. До країв обрію, за берегами Дніпра, окресленими ливвами тополів, простягалася сталеної барви скатертина повіні, з широкими пасмами фіялкових парів та зеленими плямами островців, де виринали дахи залишених вілл» (ст. 2—3). А от образ більшовицьких спустошень чудесних колись київських садів: «спустошення палацового саду здавалося ще більш понурим і більш трагічним... дерева з стягненими коронами, покалічені аллеї, проталини, збурені короткими розкритими окопами та купами могил». Круки з криками кружляли над зруйнованими садами. Окопи та могили і дерева подібні до шибениць під хмарами, що кидали на землю свою збільшену тінь... Ці тіні тулилися одна до одної, повільно стелилися по землі, потім, наблизившись до окопів та могил, вони витягалися вздовж них та нагадували людські постаті». З захопленням змальовує Рено Київські Контракти, називаючи дещо помилково цю ярмарку «святом Контакт», Поділ називається в нього з московська Падол, Олександрівську вулицю він називає — «аллея Александровна», решта назв без перекручувань. Третьому розділу його роману, присвяченому жидівській дільниці на Подолі, могли б позаздрити самі брати Таро. В Лаврі, саме коли туди надходять дві діючі в романі особи — «Янек Кобзарь з своїм блідим, зверненим до неба, обличчям, заспівав «Стеньку Разіна» (ст. 57). Здається, фіксує постать одного з так численних у Києві «божих людей», Рено дещо помилився у виборі репертуару Янека Кобзаря — в давнім Києві «Стенька Разін» був без порівняння менше популярним, ніж, напр., у сучасній Празі чи Варшаві. Описуючи пробудження свого героя, Бориса Урусова, що втік з більшовицької в'язниці в задніпровській луки, Рено дає досить добрий опис сходу сонця в задніпровських околицях Києва: «коли він прокинувся, зоря, спершу боязка, непевна, потім рішуча, бурхлива, розгорнула свої світляні хвилі, небо спалахнуло, здалека з заходу бризнув блиск київських бань. Це було неначе море барв, з казковою грою промінів; дерева стали фіялкові, блакитні, золоті, нарешті сонце виплило посеред жмута промінів». Дальші частини роману Рено відбуваються вже поза Україною — у Варшаві, Берліні й Тонкіні. Один лише раз знаходимо в дальших розділах роману спогади про Київ. Старий граф Зубов одного соняшного дня пригадує Київ: «було чудесне пополудне, подібне до київських, зовсім золоте... Старий генерал неясно уявляв собі, що йде Володимирською вулицею в Києві. Йому здавалося, що він бачить там знову театр та Миколаївський парк з блакитним озером, де плавали закаптурені лебеді».

Pierre Wolf в оповіданні «Une histoire de pope» («Mercure de France», 15. IX. 1922) та «Douce Esther» («Mercure de France», 1. IX. 1923) розповідає любовні пригоди, в дусі звичайної гальської традиції, що трапилися французьким старшинам з армії Галлера на Волині в р. 1919. «Історія з попом» — точніше з попадем відбувається «près de la frontière d'Ukraine à Nowy Staw» — біля кордонів України, в Новім Ставу, дія оповідання «Со-

(див. *Myśl Narodowa*, 1926), має яскраво полонофобське забарвлення. Нойверт-Новачинський запевняє що-до обох «вовчих» романів Рено, що «to są effuzje warjata, którzy dostal zachwyty na punkcie Polski». На жаль, ані з рецензії Нойверта, ані з рецензії Rachilde (див. «Mercure de France», 1922 з 15 вересня, ст. 772) не можна вишести враження, чи «Вовки в степу» мають щось спільне з Україною, чи ні; з Польщею, в кожному випадку, мають.

лодка «Естерка» відбувається на берегах Горині, у місті Ізяславі, яке автор уперто на протязі цілого оповідання називає Izalav.

Перейдемо до поезій. Mac Orlan, вже нам добре знаний, у написанім вільним віршем збірнику «Simone de Montmartre» (Edition «Nouvelle Revue Française», Paris, 1924), накреслюючи малюнок паризької вулиці уночі, порівнює шум динамо з українським хором: «Un accordéoniste mutilé / Donne à ses souvenirs une qualité littéraire / La nuit est encore imbibée de lumieres de teintes. / En bas bourdonne une dynamo / Avec une âme de choeur Ukrainien, / Une tcherkesska usée / Des bottes empreintes de tristesse» — «покалічений акордеоніст надає своїм спогадам літературну якість. Ніч ще напоєна виділеними проміннями. Долі шумить динамо з душею українського хору, із зношеною черкескою, з чобітьми, потаврованими сумом». Це порівняння мабуть залишиться у французькій письменстві самотнім слідом концертів капелі Кошиця у Парижі р. 1919.

Emile Verhaeren (1856—1916) у збірнику «La Multiple Splendeur» (1906) у поемі «На славу вітра» — «A la gloire du vent» писав: «Le vent se cabre ardent, rugueux, terrible et fou, / Mord la steppe, bondit d'Ukraine en Allemagne, / Roule sur la bruyère, avec un bruit d'airain, / Et fait pleurer les légendes, sous les montagnes, / De grotte en grotte, au long du Rhin» — східній вітер мчить просторами Московії «вітер брикається, палочий, шореткий, жахливий та шалений, вривається у степ, стрібає з України до Німеччини, котиться з мідним дзвоном по вереску й від того плачуть легенди, сховані під горами у печерах вздовж Рену».

Guillaume Apollinaire (1880—1918) у збірці «Alcools», Poèmes 1898—1913 (Ed. «Nouvelle Revue Française», Paris 1920) уміщує (у своїй власній редакції) лист турецького султана до запорожців та відповідь запорожців султанові. Аполлінер, який вже за свого порівнює короткого життя не лише зазнав слави але й впливав на сучасних йому французьких поетів, мав великий нахил до уживання «міцних виразів», а тому зовсім не диво, що він обробив це запорозьке листування. У тексті Аполлінера султан пише так: «Je suis fidèle comme un dogue / Au maître le lierre au tronc / Et les cosaques Zaporogues / Ivrognes pieux et larrons / Aux steppes et au decalogue / Portez comme un joug le Croissant / Qu'interrogent les astrologues / Je suis le Sultan tout-Puissant / O mes Cosaques Zaporogues / Votre Seigneur éblouissant / Devenez mes sujets fidèles / Leur avait écrit le Sultan / Ils rirent à cette nouvelle / Et répondirent à l'instant / A la lueur d'une chandelle». Аполлінер ніколи не уживав знаків інтерпункції у своїх віршах, а тому даремна річ їх там шукати. У перекладі на українську мову лист султана звучатиме так: «Я вірний, наче пес, панові з плющем навколо тулуба. Козаки запорозькі, побожні п'яниці та розбишаки у степах та десятках заповідях, несить як ярмо півмісяць, з яким радяться астрологи. Я всемогутній Султан, о мої запорозькі козаки, ваш блискучий пан, — писав їм Султан. Вони розсміялися на цю новину й миттю йому відповіли при світлі свічки». Як не підроблявся султан під запорозький стиль, виставляючи себе вірним джурою Бахуса, — з цього нічого не вийшло. Пропозиції султана були відкинені, а відповідь була написана вельми зухвала й нечемна: «Plus criminel que Barrabas / Cornu comme les mauvais anges / Quel Belzébuth es-tu la-bas / Nourri d'immondices et de fange / Nous n'irons pas à tes sabbats / Poisson pourri de Salonique / Long collier des sommeils affreux / D'yeux arrachés à coup de pique... / Bourreau de Podolie / Amant des plaies des ulcères des croûtes / Groin de cochon cul de jument / Tes Richesses garde les toutes / Pour payer tes médicaments». У перекладі: «Вельзевуле, годований нечистотами та болотом, ми не підемо на твої шабаші, ти, злочинець більший як Барабаш, рогатий наче чорт. Тухла салоніська риба, довге намисто жахливих снів, очей видертих ударами списів... кате Поділля, коханче язв, чиряків, пухирів, свиняча пико, кобялячий заде, бережи всі свої скарби, щоби було чим заплатити за ліки». Зо два рядки, занадто мальовничі навіть для запорозького листа, ми залишили ненаведеними.

Valéry Larbaud у збірці «Poésies de A. O. Barnabooth» (Paris, 1923), впливає, згадуючи вражіння з України, денікінсько-врангелівських назв України.

що зрештою є чисто випадковим, бо сам він, до речі, досить завзятий бур-гундець, майже сепаратист (див. його книгу «Allen»). «Un jour à Kharkov, dans un quartier populaire / O cette Russie méridionale où toutes les femmes / Avec leur châle blanc sur la tête, ont les airs de Madone! / Je vis une jeune femme revenir de la fontaine / Portant, à la mode de là bas, comme du temps d'Ovide, / Deux seaux suspendus aux extrémités d'un bois, / En équilibre sur le cou et les épaules. / Et je vis un enfant en haillons / S'approcher d'elle et lui parler. / Alors inclinant aimablement son corps à droite, / Elle fit en sorte que le seau plein d'eau pure toucha le pavé / Au niveau des lèvres de l'enfant qui s'était mis à genoux pour boire». Переклад: «Одного дня, у Харкові, у просто-народній дільниці (о ця південна Росія, де всі жінки з їх білими хустинами на голові мають вигляд Мадони!), я бачив, як молода жінка йшла від кри-ниці, несучи по тамтешньому звичаю, як за часів Овідія, два цебра на кро-мислі, що в рівновазі трималися на шиї та на раменах, і я побачив дитину в лахах, що наблизилась до неї й промовила. Тоді, мило перехилиючи своє тіло праворуч, вона опустила повне цебро з чистою водою аж воно торкну-лося бруку на рівні уст дитини, що стала навколішки щоби напиться».

У давнішнім минулім французького письменства українських тем фран-цузькі письменники іноді торкалися. У 17 столітті одним з перших, оскільки відомо, писав про Україну та козаччину в одній з своїх поем відомий фран-цузький поет тієї доби Saint-Amant (1594—1661), інженер Levasseur de Beau-plain приблизно тоді ж видав свій опис України «Description de l'Ukraine» (1660). У 18 столітті Вольтер (1694—1778) писав у своїй історії Карла XII про Україну, козаків та Мазепу. В 19 столітті Victor Hugo (1802—1885) під впли-вом Байрона (1788—1824) та його поеми «Мазепа» написав поему з тією ж назвою (Уміщена вперше в його збірці «Les Orientales» (1829). Його сучасник Prosper Mérimée (1803—1870) дуже цікавився українською козаччиною, зокрема Хмельницьким. У листуванні Honorée de Balzac'a (1799—1851) знахо-димо багато згадок про Україну, що пояснюється тим, що Бальзак кілька раз був на правобережній Україні та в Києві, і на Київщині ж, незадовго до своєї смерті, брав шлюб з Євеліною Ганською... Наприкінці шістьдесятих ро-ків минулого століття виступав з меморандумами в обороні української нації до французького сенату Delamare (1797—1870), але це вже чисто політичні виступи. Тоді ж, певно під впливом пропаганди Духінського (1817—1893) пи-сав про Україну історик Henri Martin (1810—1883) мандрівник та романіст Victor Tissof (1844—1917). Нарешті спіткаємо Україну в п'ятиактовій пєсі зна-ного французького патріота та реванжиста Paul Deroulède'a (1846—1914), «L'Hetman», що 1877 року з великим успіхом відбула кілька вистав у па-ризькій театрі Одеон, і була знята з репертуару з причин політичного ха-рактеру. На цьому обривається у французькій літературі українофільська чи мазепинська традиція, якщо не рахувати славетного географа Elisée Réclus (1830—1905), що, мабуть під впливом Драгоманова ще досить уважно ста-вився до етнографічної та мовної окремішності українців. Кінець минулого століття та початок нинішнього — доба сумної пам'яті російсько-французь-кого союзу. Французи, занедбавши свою власну і давню традицію, починають дивитися на Україну крізь — криві і темні — російські окуляри. Історик Anatole Leroy-Beaulieu (1842—1912) у своїй трьохтомовій праці, присвяченій Росії, «L'Empire des Tsars», дивиться на Україну з едінонвдєлімського по-гляду, так само і Eugène-Melchior de Vogüé (1848—1910) у своїй біографії Мазепи дивиться на нього крізь Пушкінські окуляри.

Нашим завданням було лише звернути увагу українського читача на згадки про Україну, розсіяні в новітнім французькій красній письменстві, оскільки ці матеріали можна було зібрати у Празі, де, ясна річ, ґрунт для таких досліджень значно менш сприятливий ніж у Франції. Торкатися мину-лих століть совсім не входило в наші завдання. Тим більше, що деякі ді-лянки в цій області вже досить добре оброблені: досить згадати працю М. Алексєєва про Сєнт-Амана, умішену в ювілейному збірнику на честь Ба-галія, розвідки Савченка про козакофільство Меріме й про Бальзака та Україну, вміщені у київсьім історичнім журналі «Україна», що його не-давно закрила большевицька влада, М. Бремєіва про Деламаппа, вміщені на

італійській мові в журналі «L'Europa Orientale» та на французькій у «Prométhée». Нарешті численні статті Борщака про Деруледа й ин., друковані якщо не помилуюсь, у «Ділі».

3 нагоди століття народження Фредерика Містрала.

4-го жовтня б. р. минуло сто літ з дня народження великого провансальського поета Фредерика Містрала (1830—1914). Часописи цілого світу вшанували пам'ять автора «Мірейо» присвяченими його творчості згадками. В українській пресі «Діло» вмістило довшу статтю з нагоди цього ювілею. Присвячуємо пам'яті Містрала нижче поданий короткий нарис сучасного стану провансальської прози, накреслений на підставі матеріялів з містралівського числа «Italia letteraria» й «Deutsch-Französische Rundschau» та спогади одного французького літератора про відносини Містрала до українського студентства.

1. З сучасної провансальської прози.

Провансальська література виявляє у ХХ столітті не меншу продуктивність, ніж у ХІХ, коли, відроджена завзяттям фелібрів — Містрала, Обанеля, Руманіля та інших, вона пробудилася до нового життя.

Навіть більше — в той час як минулого століття у Провансі квітла переважно поезія та драма, а прозу занедбували, тепер у Провансі є ряд цікавих повістярів та романістів.

Особливою відзнакою провансальських авторів все була вірна любов до рідних письменникові околиць. Обидва найвидатніші майстри сучасно провансальсько новелі обмежують свою творчість тісними межами свого рідного закутка: Pierre Pensière змальовує виключно місцевість, з якої походить — г. зв. Коумтату — у всіх без ви мку своїх творах: «Спогади й оповідання» (1918), «Оповідання й легенди» (1919), «Мемуари Тартарена» (1920). Joseph d'Arbo оспівує свою рідну Камаргу, пустельну місцевість у гирлах Рони.

Карпентрас, старовинна романтична столиця Коумтати, є ареною спогадів Pensière'a. В них він змальовує барвисті старо-міщанські постаті, пригоди з часів франко-прусської війни 1870—71 років та цікаву особистість фелібра Бенавентуро Лоранса, одного з славетної ватаги Містрала. У ці спогади про старовину иноді вплітаються скарги на відмирання романтики й чару старовини у Карпентрасі. В оповіданні «Чабани» письменник запроваджує нас до сільської садиби своєї матері й майстерно змальовує побут провансальських чабанів. В оповіданні «Побожний лінюх», написаним у дусі середньовічних оповідань, Pensière розповідає про лінюха, якого Бог тяжко покарав за лінощі: йому довелося вдруге перейти весь свій життєвий шлях, де його всюди спіткає невдача та лихо.

З невичерпаного джерела народніх легенд бере Pensière матеріял для своїх «Трьох різдвяних оповідань». Він склав також кілька історичних розвідок про минулість Авньону, міста, що в ХІV столітті, підчас так званого авіньонського полону пап, було протягом 70 років столицею католицького світу.

В оповіданні «Годинник святого Сифрена» Pensière викладає легенду про годинник Карпентраського собору, в якій видатну роль відіграв чорт. Найкращим з авіньонських оповідань цього автора є «Папська авдієнція», де змальовано середньовічний Авньон, резиденцію папи, місто гордих предків та пишних магнатів. Маленький сакристан з сусіднього села хоче відвідати папу в Авіньоні й простує туди верхи на своєму осляті з святочними шатами та новими постоломи, загорненіми у клуночок, перекинутий через плече. Даремно — в Авіньоні сакристанові по довгих негодах та блуканні пощастило побачити лише одну руку папи. Повернувшись до свого села, сакристан щовечера докладно розповідає своїм побожним сусідам про свої авіньонські пригоди.

Дуже вдалі й «Мемуари Тартарена», що до певної міри вносять поправки у безсмертний твір Альфонса Доде, який змалював провансальців занадто смішними й під виключно паризьким кутом зору. У *Pensière*'а провансальський тип Тартарена накреслений під місцевим кутом зору, від чого він став менш поверховим і більш правдоподібним.

D'Agbo досконало описує природу. Піскувата Камарга, одноманітна рівнина в гирлах Рони, з солоними глохнучими озерами та вербами — все це він малює з винятковою гостротою зору — усі зміни в природі, відбиті кожною з чотирьох частин року. За літньої посухи болотяні трави жовкнуть під палючим сонцем Провансу, набуваючи золоті відтінки стиглої пшениці. Але природа не завмирає, качки верескливо метушаться по ставках, отари биків та коней, керовані батогами кінних пригінчих, пересуваються степом. Особливо любить d'Agbo малювати смеркання та нічні гонитви здичавілим чвалом при місяшнім світлі.

У «Скаргах старого Гільома» старий чабан, забуваючи на свою бідність, рятує старого коня від смерті на бичачих боях, відкупаючи його за останні гроші. В цьому творі d'Agbo описує арену в Арлі, де ще зовсім недавно відбувалися бої з биками, як в Іспанії. В його оповіданні «Потвора з Вакаресу» виступає схожа до фавна казкова істота, напівлюдина, напівзвірина. Дія цього оповідання відбувається в XV столітті. Змістом його є душевні турботи чабана, напівпоганина, напівхристиянина. Люде, звірі, природа зливаються тут в одну, подільну цілість. Чудова тут у своїй красі дика орґія отар, що місячної ночі ведуть зачарований танок під згуки ворохобної чабанської сопілки.

II. Жюль Веран. Містраль та українські студенти перед 35 роками в Монпел'є.

У щомісячнику «*La Vie des Peuples*» з січня р. 1925 п. Jules Veran згадує свої студеньські роки, перебуті в Монпел'є, університетському місті на півдні Франції. Точніша дата, до якої стосується спогади — рік 1895. На сторінці 4—6 Веран згадує студентів українців і зокрема їх відношення до Містраля.

«Особливо цікаву групу, пише Веран, утворювали українці, які вимагали для України свободи користування своєю мовою та — послідовно — й політичної автономії. Українська мова, якою говорить тридцять мільонів людей чи то в австрійській Галичині, чи то в Росії, була переслідуваною мовою, як зрештою й фінська (?) з боку царського режиму, який забороняв її уживати на письмі і всі її прояви в російських провінціях. Українці стреміли зберегти свою мову з тих самих міркувань, з яких царський уряд намагався її знищити: вони знали, що через мову нація скріплює свідомість свого існування, що мова є останнім муром, за який ховаються, щоби зберегти, принаймні свою моральну незалежність, нації пригноблені чи навіть в недостатній мірі опановуючі себе; вони почули клич Містраля: «ниць на землю падає наряд рабом, — якщо він збереже свою мову, він посідає ключ який звільнить його з кайдан». Студенти й студентки з України шанували Містраля. Вони переконалися в тому, а в їх країні це було добре знане, що містралівська доктрина з усіма, якими хочете, застереженнями, зробленими з огляду на політичні чи чуттєві підстави, приведе зрештою до автономії*) етнічних груп... В «Оді до каталанців», де є знамі рядки про «мову — ключ від кайдан», у Містраля вони прочитали ще от що:

«І ми побачимо, я вам це прорікаю, у найменшій країні — поворот, о, щастя, стародавньої волі — і любов єдина сполучить племена — і хай колись покажуться чорні пазурі тирана — всі народи повстануть до позбавлення на потвору». Вірші «Календаля», «Нерти», «Золотих островів», «Ронською поемою», в яких Містраль з такою щирістю й так зворушливо оплакує минулі часи незалежності Провансу, наші українці пристосували до своєї власної

*) У французькій мові слово «автономія» має надзвичайно широкий зміст, включаючи в нього і незалежність.

батьківщини. Їх можна також побачити на святі тридцятиліття товариства романських мов у Монпел'є, яке приваблює до старовинного університетського міста романістів з цілого світу. Містраль при хав на ці свята й голодував на щорічному бенкеті фелібрів, Санто-Естелло, що відбулося під соснами Магелону, цієї коліски Монпелє, від якої не залишилося нічого, крім відбудованого собору, що підносить свій фантастичний обрис над верхами доколійських ставків. Поміж учасниками бенкету, що побожно слухали національного поета Провансу, який викладав, з чаркою в руці, чаркою, подарованою поетові каталанцями, своєю Євангелією, українці не були менш зворушені, ніж інші... Трохи згодом по цьому монпелєрівській фелібрії улаштували українцям прийняття на одних своїх зборах, і один з них, молодий студент, у піднесеному ним тості побажав їм завезти, коли вони відідуть, «у холодну й мовчазну й свавільну Росію один промінь нашого сонця, луку наших пісень та спогад наших все зростаючих поривань до свободи». Українці, вертаючи до себе, побереглися забути цей маленький багаж: Російська митна охорона перепустила його, непомітного зорові»...

М. Мухин.

Українці у школах та наукових установах Сов. України й інших провінціях советського Союзу.

І. У статистичному збірнику «Национальная политика ВКП в цифрах» виданій у Москві цього року «комісією по вивченню національного питання» при т. зв. Комуністичній Академії знаходимо відомости що-до національного складу студентства й учнів інших шкіл як цілого СРСР так і поодиноких совреспублік.

Загалом у році 1927-28 у вищих школах СРСР було лише 16.429 студентів української національності, 10,08% (загальної лічби), 95026 москалів (58,32%) 23405 жидів (14,37%). Беручи на увагу, що українці складають 21,87% населення СРСР, не можна не визнати, що студентів українців є на вищих школах вдвічі менше, ніж їм належало б бути пропорційно щодо кількості українського населення. По поодиноких республіках студентів української національності було 3183 у РСФСР (2,83%) супроти 84960 москалів (75,54%) та 14061 жидів (12,50%), 17 у БССР, 37 у ЗСФСР, 168 в Узбекистані, 5 в Туркменістані. На Україні студентів українців було 13019 (49,84%) супроти 5088 москалів (19,48%) та 6878 жидів (26,33%). Для порівняння знову нагадаємо, що серед населення РСФСР українці складають 7,8%, в УССР — 80,02% (москалів в УССР 9,23% жидів 5,43%).

Зокрема в університетах українців студентів було 1006 осіб, 840 в РСФСР та 166 в Узбекистані; 3638 у педагогічних вищих школах (в УССР — 3347, РСФСР — 289, Узбекистані — 2); у соціально-економічних — 1597 (в УССР — 1578, РСФСР — 19); медичних — 2329 (в УССР — 2009, РСФСР — 320); сільсько-господарських 3713 (в УССР — 3025, РСФСР — 666, БССР — 17, Туркменістані — 5); інженерно-технічних — 3659 (в УССР — 2666, РСФСР — 956, Закавказзі — 37); мистецьких — 487 (в УССР — 394, РСФСР — 93).

У школах професійної освіти було р. 1927—28 школярів українців — 79107 (14,52% учнів профшкіл цілого СРСР): 70508 (53,35) в УССР, супроти 26570 москалів (20,11%) та 29305 жидів (22,17%); 8226 (2,32%) в РСФСР, 89 в БССР, 59 в Закавказзі, 145 в Туркменістані.

З наведених у збірнику «Национальная политика» відомостей про стан шкільництва I-го ступня, себ-то початкового, виходить, що в 1927—28 шкільнім році на 100 дітей*) шкільного віку по школах I-го ступня вчиться дітей української національності в УССР — 71 (відповідна цифра що-до москалів в УССР дещо вища — 76), у РСФСР лише — 59 (москалів — 71), в

*) Кожної національності.

БССР — 41 (білорусів — 88), в Узбекистані — 59 (москалів — 99), у Казакстані — 64 (москалів — 71), у Киргизькій республіці — 51 (москалів — 90), в Криму менше ніж деінде — лише 27, в той час як з татарських дітей вчиться 85 зо 100, а з московських — 86; трохи краще ніж у Криму справа на Північній Кавказі, де з українських дітей вчиться 52 зо 100 (москалів — 93); лише в одинокій республіці німців Надволяжа українські діти творять більший відсоток у початкових школах, ніж діти інших національностей, що пояснюється переважно міським характером українського населення республіки німців Надволяжа: єдине місто Республіки, Покровське, заселене в значній мірі українцями. У цій республіці на 100 дітей кожної національності вчиться у початкових школах 94 українці, 87 німців, 82 москаля. Отже і в цій галузі шкіл, за винятком одинокої німецької республіки (хоч і тут також, коли не торкатися справи навчання взагалі, а навчання на рідній мові, як про це ми зараз матимемо нагоду переконатися, справа з українськими школами стоїть надзвичайно кепсько) українці дуже упосліджені в порівнанні з москалями й іншими національностями.

Найгірше поставлена справа з забезпеченням української дитвори початковою школою на українській мові (про забезпечення навчання в рідній мові у школах вищих ступнів «Национальная политика» взагалі соромливо мовчить). Тільки в УССР 93,9% українців учнів шкіл I-го ступня забезпечені школою в українській мові. В РСФСР лише 5,5% українських школярів початкових шкіл дістають освіту в українській мові, решта вчиться в російських школах (81,4%) та утраквістичних, що також мають російський характер. Зокрема в Криму на українській мові вчиться лише 1,9% українців-учнів початкових шкіл, 96,6% з них вчиться у російських школах. У Казакстані в українських школах вчиться лише 0,1% (у російських 99,1% української дитвори!). У Киргизькій республіці за даними всесоюзного шкільного перепису 15 грудня 1927 року українських шкіл I-го ступня взагалі нема. В республіці німців Надволяжа українці забезпечені школами з українською викладовою мовою на 18%, з російською на 75,9%, утраквістичними, отже треба сподіватись, також фактично російськими на 6,1%.

II. Відомости що-до національного складу професури вищих шкіл, чи, притримуючись советських титулів, — «наукових робітників» та аспірантів, знайдемо у цього року в Москві виданій публікації: «Научные кадры и научно исследовательские учреждения СССР. Под ред. О. Ю. Шмидта и Б. Я. Смулевича. Издание Экономико-статистического госплана».

А. Б. Шевильов у статті п. н. «Наукові кадри СССР», уміщеній у цьому виданні, дає ряд таблиць з статистичними даними що-до національності наукових робітників та аспірантів.

В УССР українців серед наукових робітників — 46,8% (серед цілого населення — 80,0%), москалів серед наукових робітників — 27,6% (серед населення — 9,2%), жидів — 20,8% (серед населення — 5,4%).

В РСФСР українців серед наукових робітників 2,1% (серед населення — 7,8%), москалів — 81,4% (серед населення — 73,4%), жидів — 11,8% (серед населення 0,6%).

В БССР українців серед наукових робітників — 2,2%, в Закавказзі — 2,1%, в Узбекистані — 5,0%.

По окремих галузях наук української національності наукові робітники розподіляються так:

фізико-математики та природники складають серед українських учених — 18,4% (серед фізико-математиків цілого союзу українці складають — 12,2%. Примітка: далі в дужках подається відсоток вчених української національності серед вчених відповідної галузі наук цілого СССР),

медиків серед українських наукових робітників — 10,7% (9,2%),

агрономів та лісовиків — 26,7% (18,9%),

промисловців, техніків, транспортівців — 8,6% (9,3%),

соціологів, економістів — 3,2% (14,7%),

географів, красзнавців — 1,0% (2,9%),

істориків, правників — 10,7% (27,7%),

філософів — 1,6% (19%),

літературо-, мистецтвознавців — 7,4% (23,8%),
 педагогів — 4,68 (20,2%),
 членів Академій та наукових асоціацій — 7,1% (27,5%).

Росподіл наукових аспірантів за національностями в'ясований нижче
 розміщеною таблицею Шевельова:

Національність аспірантів (у% до загальної лічби аспірантів)	Українців %	Москалів %	Жидів %	Білорусів %	Поляків %	Німців %	Вірмен %	Ірландців %	Узбеків %	Турків %	Інших %	Разом %
Україна	56,9	17,1	22,3	1,2	0,4	0,4	0,1	0,1	—	0,2	1,5	100,0
Росія	1,3	68,3	21,2	0,9	0,1	0,5	1,0	0,5	—	—	6,0	100,0
Білорусь	—	4,7	2,3	93,0	—	—	—	—	—	—	—	100,0
Закавказзя*)	—	20,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100,0
Туркменістан	—	100,0	—	—	—	—	—	40,0	—	40,0	—	100,0
Узбекистан	8,0	40,0	8,0	—	—	—	4,0	—	32,0	—	—	100,0

*) Відомости за ЗСФСР явно переплутані — зовсім нема вірмен.

На Україні відсоток українців серед аспірантів на 10 відсотків більший, ніж серед наукових робітників, в РСФСР натомість серед аспірантів українців ще менше (1,3%) ніж навіть серед вчених (2,1%).

VIII-й Звичайний Зїзд Центрального Союзу Українського Студенства 29, 30, 31 жовтня р. 1930 у Празі.

Зїзд відкриває тов. президент Орелецький, вітаючи присутніх делегатів та відчитує зміст привітальної телеграми президенту Масарикові. Пропонує наступний порядок дня: 1. Відкриття Зїзду. 2. Вибір мандатної комісії. 3. Вибір президії зїзду. 4. Звіт президента Цесуса. 5. Звіт членів управи Цесуса. 6. Звіт ревізійної комісії Цесуса. 7. Звіт делегатів. 8. Дискусія над звітами. 9. Удїлення абсолюторії уступаючій управі Цесуса. 10. Вибір комісії: а) організаційної, б) економічної, в) культурно суспільної, г) міжнародних зносин. 11. Приняття резолюції зїзду. 12. Демісія керуючих органів Цесуса. 13. Вибір нових керуючих органів Цесуса. 14. Закриття зїзду. Далі тов. президент Орелецький відчитує привітання з нагоди VIII Зїзду від: Студ. Громади в Парижі, англійської студенської централі, Спїлки гідротехніків у Подєбрадах, Спїлки Українських лісовиків у Подєбрадах, Студентів з Самбора, Корпорації Запорожжя у Варшаві.

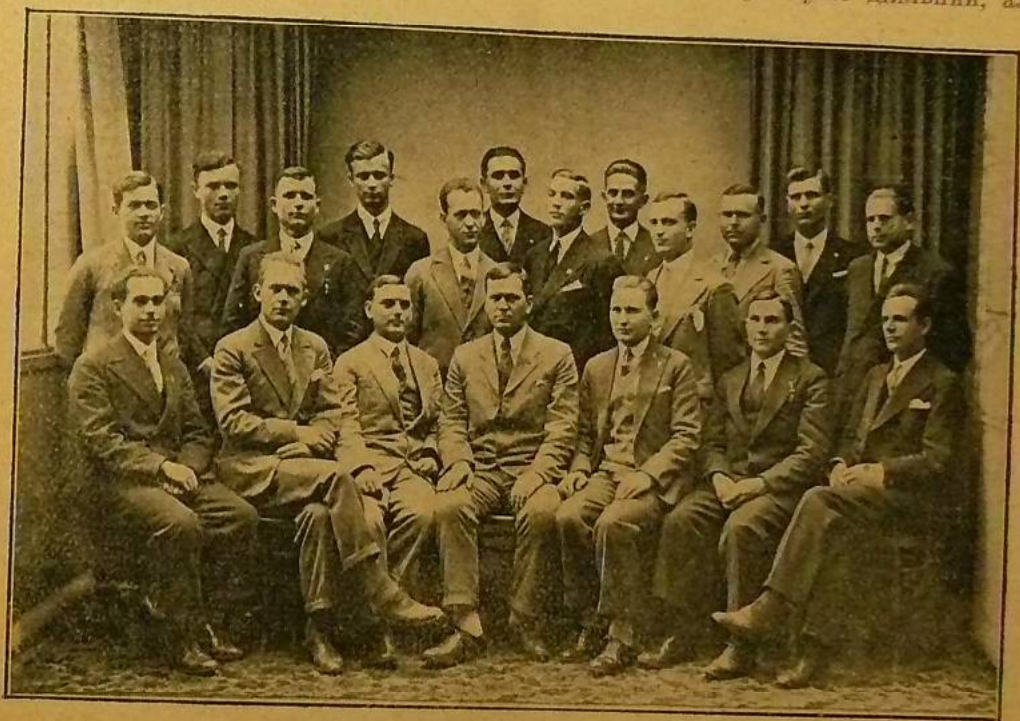
Обрання мандатної комісії. До мандатної комісії вибрано по одному представнику від заступлених громад. Обрано наступних осіб: т. Коваленко — голова, т. Омельчук — секретар. До президії зїзду обрано наступних осіб: тов. Бачинський — голова, тов. Бичковський — заступник голови, тов. Тарасюк та Благітка — секретарі. Присутніх на зїзді делегатів 11 з 26 мандатами.

Звіт Президента Цесуса-а. Президент зазначає, що в останній час в Управі Цесуса працювали лише дві особи. Доводилось полагоджувати і справи, які не належать до ресорту голови Цесуса. Праця майже не рїзнилась від попередніх років, що головним чином відноситься до міжнародної діяльності. У секретаріаті часто мїнялись особи, тому праця мусїла обмежуватись лише перепискою з членами Цесуса. За останню каденцію налагодились кращі відносини з Краєм. Президент зазначає, що студентство проявляє за мало активності. Активність головним чином залежить від складу управ поодиноких громад, а тому треба, щоби до управ вибирались люде чинні та енергійні. Економічна сторона в досить сумна. Поодинокі Громади не виконують

свої зобов'язання, особливо в сплачуванні членських внесків. Далі президент вносить побажання, щоби в «Студенському Віснику» подавались інформації для чужинців. Рівнож треба звернути особливу увагу на спорт, бо він має також велике пропагандивне значіння. Для цього конче треба визначити окремого референта. Слід також поширювати пропаганду серед українського суспільства про Цесус. Особливу увагу належить звернути на міжнародні зносини, бо ця ділянка є дуже вдячна. Наприкінці зазначає Президент, що певного звіту не дає, бо звіт надруковано в останньому числі «Студ. Вісника» № 8—10 за р. 1930, він же зачитує звіти т. т. Якубовича та Петрюка з Буковини.

Звіт ревізійної комісії подає тов. Ніцкевич.

Звіти делегатів. Звіт Громади Студентів у Подєбрадах відчитує тов. Коваленко, Академічної Громади в Подєбрадах т. Тарасюк, Акад. Громади в Празі т. Омельчук, Гурток «Каменярі» в Пшібрамі т. Орелецький. Т. Орелецький в додаток до звіту зазначає що гурток колись був дуже діяльний, але

VIII-ий Звичайний Зїзд Центрального Союзу Українського Студентства у Празі 29—31 жовтня 1931.

сьогодні завдяки малій кількості членів стоїть на передодні ліквідації. Звіт Української Громади Студентів з Волині, Поліся, Підляша та Холмщини, читає тов. Бичковський, «Чорноморя» в Данцігу, Української Студ. Громади у Варшаві, та Союзу Укр. Студ. «Основа» в Данцігу читає т. Бачинський. «Основи» у Львові, Медичної Громади у Львові, Т-ва «Торговельник» у Львові, Т-ва «Ватра» у Львові, «Січи» у Відні зачитує делегат зі Львова*). Звіт «Галичу» в Данцігу та Укр. Студ. Гром. в Парижі читає т. Орелецький, «Зарева» в Данцігу — т. Равич.

Львівський делегат у своєму звіті підкреслив та висловив подяку інституціям головно «Т-ству Прихильникам Освіти» та иншим за їхню ма-

*) Певні причини, які читачам нашим мусять бути зрозумілі без дальших пояснень, примушують нас утриматися від подання прізвищ делегатів зі Львова та Берліна.

теріальну допомогу. Тепер студентство Західних Земель перебуває в скрутному положенні з огляду на останні події. Однак не дивлячись на такий стан студентство всеж таки обіцяє виконати своє зобов'язання. Делегат зі Львова складає звіт усно.

Президія вітає делегата від Укр. Студ. Спільки в Брні — рівнож подано на пленум справу прийняття Спільки у склад членів Цесуса. Спільку у Брні прийнято одностайно.

Дискусія. Поступає запитання до Управи Цесуса від львівського делегата: «які є користи з міжнародних студентських легітимацій». Відповідь дає т. Орелецький, зазначаючи, що легітимації служать як документ, котрий улекшує виїзд за кордон, а рівнож дають деякі полекші матеріальні. Легітимація головним чином служить студентам громадянам, в меншій мірі емігрантам. Цю справу порушив т. Орелецький на міжнародньому зїзді, домагаючись, аби легітимація служила в першій мірі емігрантам.

В дискусії забирає голос тов. Орелецький і зазначає, що на міжнародньому форумі, найбільшими противниками нашими є поляки, подекуди й інші славяне. Далі забрав голос т. Климач, який зупинився виключно на кінцевих словах тов. Тарасюка, відносно протестаційного віча в Подєбрадах. Т. Климач заявив, що члени Громади Студентів не відмовляються брати участь у вічі. Забірає слово т. Тарасюк, який опираючись на протоколі Комітету, який організував віче, заявляє, що Громада Студентів справу довго зволікала і нарешті дала свою згоду прийняти участь, лише під умовою, що буде дозвіл від місцевої влади.

Делегат Укр. Студ. Спільки у Брні т. Хмельовський дякує зїздові за прийняття Укр. Ст. Спільки в Брні в члени Цесуса і передає привіт згаданій Спільки Цесусові. Попередня брненська організація «Філія Укр. Студ. Спільки» поставилась неприхильно до напливаючих нових членів. Після розв'язання цієї організації — молоді студенти зорганізувались в нову Укр. Студ. Спільку. Управа новоозаложеної Студ. Спільки рішила вступити в члени Цесуса. Тому що старше громадянство розіхалось — до праці взялись молоді. Праця всестороння. В останньому часі організується свято 1. листопада. Докладніший звіт Управа надішле пізніше.

Тов. Левенець, пропонує в імені Ревізійної Комісії уділити абсолюторію уступаючій Управі Цесуса, — пропозицію прийнято оплесками.

Другий день Зїзду. Відчитано привіти від тов. Бойкова та «України» в Женеві. З огляду на те, що надїхав делегат «Запоріжжя» в Варшаві, а також на конфлікт корпорації «Запоріжжя» з Українською Студенською Громадою у Варшаві, повернено знову до точки 7 порядку денного. Т. Бачинський по друге відчитує звіт з діяльності Укр. Студ. Громади у Варшаві, рівнож делегат «Запоріжжя», тов. Іванович, відчитує звіт з діяльності «Запоріжжя».

Президія вітає делегата від Української Акад. Гром. в Берліні

Т. Бачинський доводить, що «Запоріжжя» є організації політична — а своїм протектором має проф. Романа Смаль-Стоцького.

На цьому тлі розпочинається довша дискусія. На пропозицію львівського делегата справу Запоріжжя передається до організаційної комісії.

Вибір комісії. Мандатова комісія сходитьсь вдруге і узнає один мандат для Берліну і один для Брна. До організаційної комісії обрані: на голову — делегат зі Львова, на секретаря т. Омельчук, члени т. т. Коваленко, Бачинський, Равич, Благітка та Хмельовський. До культурно-суспільної комісії обрані: голова — заступник берлінського студентства, секретар — т. Тарасюк, члени т. т. Климач, Колодій та Бичковський. До економічної комісії обрані т. т. Львівський делегат, д-р Равич, Тарасюк, Бичковський та Левенець. До міжнародньої комісії т. т. Орелецький, Яковлів, Левенець та берлінський делегат.

Третій день зїзду. Одностайно приймається резолюція про польський терор на Західних Землях України. У справі «Запоріжжя» т. Іванович в імені Запоріжжя складає наступну заяву: «В імені корпорації «Запоріжжя» у Варшаві стверджую перед VIII-м звичайним Зїздом Цесуса, що Корпорація «Запоріжжя» у Варшаві є організацією аполітичною і не є зв'язана

з жадною політичною групою. Прага 31 жовтня 1930. Володимир Іванович, в. р.». Львівський делегат, з огляду на цю декларацію, вносить пропозицію прийняти корпорацію «Запоріжжя» в члени Цесуса. Пропозицію прийнято 16 голосами проти 6, утрималося 5. Решту резолюцій організаційної комісії прийнято одногосно, так само, як і всі резолюції економічної комісії. Резолюції культурно-суспільної комісії прийняті одногосно зі зміною IV рез. підт. а). Резолюції міжнародної комісії прийняті одногосно, крім останньої, яку знесено.

В імені Управи Цесуса зголошує демісію Президент т. Орелецький, в імені Ревізійної Комісії зголошує демісію т. Левенець.

Обрання комісії-матки. До цієї комісії обрано: на голову — т. Равича, на секретаря — т. Колодія, члени т. т. Тарасюк, Бичковський, Іванович, Омельчук, львівський делегат та Климач. Комісія-матка визначає список кандидатів на членів Управи Цесуса.

Вибори керуючих органів Цесуса. Управа: до складу Управи обрані т. Орелецький Василь — Президент і Голова Відділу Міжнародних Зносин, Начальний Редактор «Студенського Вісника», т. Бурачинський — Голова Економічного Відділу, Голова Секретаріату — т. Колодій, референт Міжнародних Зносин — т. Янів, економічний референт — т. Гладкий, спортовий — т. Жарський, секретар — т. Якубович, референт культурно-освітній — т. Дідковський, Ревізійна Комісія — т. т. Равич, делегат Львова, Левенець, кандидат — Бичковський, Міровий Суд — т. т. Тарасюк, заступник берлінського студентства, т. Хмельовський.

Т. Равич вносить пропозицію: «Управі Цесуса надається право виключити організацію «Січ» в Грацу, як-що протягом 3-х місяців не виявить в достаточній мірі своє активне становище до Цесуса». Приймається одногосно.

По вичерпанні порядку денного Голова Зїзду дякує делегатам і уступає місце президентові. Поступає пропозиція подякувати президії за передення Зїзду. Слово забирає президент т. Орелецький, який у свою чергу дякує делегатам та звертається з закликом, щоби члени Цесуса підтримували свою Централю не лише морально, але також не забували і про поміч матеріальну.

По закінченні нарад Зїзду делегати відвідали виставу учнівських праць Української Студії Плястичних Мистецтв у Празі.

Резолюції VIII-го Звичайного Зїзду ЦЕСУС-а.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ.

I. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а в певній відповідальности за дальше існування Централі, взиває краєве студентство, перебрати на себе матеріальну і технічну відповідальність за дальше існування ЦЕСУС-а, щоби він міг бодай в поменшенім складі функціонувати за кордоном, задовольняючи свої матеріальні потреби та вивязуючись зі своїх зобовязань на міжнародньому форумі до того часу, доки краєве студентство не зорганізується у себе дома, згідно тих плянів, що між ними уже зароджуються та конкретизуються, і осягнувши через те своє скріплення зможе вивязуватись нормально зі своїх зобовязань супроти Централі, а тим самим, матиме вплив на збільшення продуктивности праці та розбудови ЦЕСУС-а.

II. VIII. Тимчасово осідком ЦЕСУС-а остає надалі місто Прага, однак деякі агенди переносяться поза межі Чехословаччини.

IV. VIII. Встановлюється слідуочий склад Управи ЦЕСУС-а: 1) Президент, 2) Голова Відділу Міжнародних Зносин, 3) Начальний Редактор Студ. Вісника, 4) Голова Економічного Відділу, 5) Голова Культурно-суспільного Відділу, 6) Голова Загального Секретаріату, 7) п'ятьох референтів, а то: референт Відділу Міжн. Зносин, Реф. Економ. відділу, реф. культурно-суспільного відділу, референт загального секретаріату і референт спортовий. Референти обіймають цілість справ в краю.

IV. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а висловлює побажання, щоби в організаціях українського студентства було створено інституцію кореспондентів ЦЕСУС-а.

V. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а взиває Управу, щоби вона подбала про те, щоби абсолювенти високих шкіл організувалися в загально-українські фахові організації і щоби ці організації держали тісний зв'язок з організаціями студентськими та їх централею.

VI. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а взиває Центральний Комітет Українського Краєвого Студентства скликати в найкоротшму часі з'їзд краєвого студентства.

VII. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а, приймає в свої члени Союз Українських Студентських Братніх Корпорацій «Чорноморе».

VIII. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а пригадує своїм членам, які перебувають у Варшаві, що проф. Роман Смаль-Стоцький є скомпромітований перед українським суспільством, а його поступовання є гостро осуджене ЦЕСУС-ом, а тому допорукає оголосити бойкот його особі.

IX. VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а вітає новопринятих дійсних членів: а) Корпорацію «Запор'жжя» у Варшаві, б) Союз Українських Студентських Братніх Корпорацій «Чорноморе» Данціг і в) Українську Студентську Спілку в Брні.

VIII. ЗВИЧАЙНИЙ З'ІЗД ЦЕСУС-А, ЩО ВІДБУВСЯ В ПРАЗІ В ДНЯХ 29—31 ЖОВТНЯ 1930 Р. СТВЕРДЖУЄ:

1) що від двох місяців лютує на Західніх Землях України нечуваний терор польської влади над безборонним українським населенням,

2) що чищиться весь культурний дорібок українського народу, не маючи і найвищої української наукової установи (школи народні і середні, державні і приватні, Прозвіти, Пласт, Луг, Сокіл, Наукове Товариство імени Т. Шевченка і т. д.),

3) що нищиться до основ економічні підвалини існування українського народу в його публичних і приватних торговельно-промислових інституціях (кооперативи сільсько-господарські і молочарські, Повітові Союзи Кооператив, Сільський Господар, Дністер, склепи приватні і т. д.),

4) що нищиться усе приватне майно селян, міщан, робітників та інтелігенції,

5) що по варварськи катується та мордується нелюдськими побоями та розстрілами без судового вироку найкращі та найдіяльніші верстви українського громадянства,

6) що цілі села і цілі повіти є знищені до ґрунту та стогнуть в ранах без ніякої лікарської опіки, якої на села не допускається,

7) що цілі села ограблені з найконечнійших до життя продуктів (хліба та води) вимірають з голоду і спраги,

8) що мимо усіх заяв, обітниць та зобов'язань уряду терор і надалі без ніяких причин продовжується,

9) що замкнено уста українській красній пресі, а чужих журналістів арештується.

Зваживши це все VIII. Звичайний Загальний З'їзд ЦЕСУС-а рішуче протестує перед цілим світом проти цього нечуваного, вандальського погрому, проти побойв та мордів, проти нищення усього культурного та економічного дорібку українського народу польськими карними, військовими та пблційними експедиціями,

взиває

1) Союз Народів та уряди усіх держав світу: а) вплинути на негайне припинення дальших знущань польської влади над українським народом на Західніх Землях України,

б) вислати спеціальну комісію для розсліду на місцях знущань над українським народом та усталення шкод, заподіяних на майні та здоровлю українських горожан та втрат українських інституцій,

2) Міжнародний Червоний Хрест та інші міжнародні та гуманітарні інституції — прийти з негайною санітарною допомогою українському насе-

ленню, якого до краєвих шпиталів не приймається та зарядити допомогову акцію для голодуючого і ограбленого з харчів населення.

3) Увесь культурний світ у його найвищих культурних інституціях прилучитися до цього протесту проти звірств та насильств на Західних Землях України.

КУЛЬТУРНО-СУСПІЛЬНІ СПРАВИ.

I. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а вважаючи явище, що 7 мільонів українського народу під Польщею не має своїх власних високих шкіл, за крайню ненормальне:

а) взиває українське студентство рішучо домагатися своїх високих шкіл з осідком у Львові, а не вдовольтися ласкою польських високих шкіл,

б) уважає за конечне видвигнення цієї справи на міжнародньому форумі,

в) вплинути на польський уряд, аби дотримав своїх зобов'язань відносно українського шкільництва, по договорі в Парижі 14.III.1923,

г) закликати українське студентство до надсилання всіх матеріалів у повищій справі до нашої централі.

II. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а беручи під увагу наступ польської влади на наше, як народне так і середнє шкільництво, вважає за необхідне звернутись до цілого культурного світу зі закликом в цілі узискання попертя, в ім'я оборони нашої школи і культури, як найрішучійше запротестувати проти варварського нищення нашого шкільництва. Разом з тим звернутись зі закликом до краєвих студентських організацій, до збирання матеріалів і документів переслідування нашого шкільництва, і видати їх окремою збіркою.

III. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а взиває Управу до створення спортивного реферату при культурно-суспільнім відділі ЦЕСУС-а, якого завданням булоб поширювати значіння спорту між широкими верствами українського народу, як рівнож подбати про більше зацікавлення спортом з боку українського студентства і приготувати його до участі в міжнародних студентських змаганнях, які відбудуться в Татрах в зимі і в Женеві в літі 1932 р.

IV. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а визнаючи велику користь видавання нашого органу «Студентський Вісник» вважає конечним продовжувати його видавання надалі та поширювати його на своїй і чужій мові, щоб ширші кола свого і чужого громадянства таким чином познайомити з нашими національними та культурними і студентськими інтересами, рішає:

а) вівзвати всіх членів, аби пренумеровали «Ст. В.»,

б) вівзвати всіх студентів збирати добровільні датки серед студентів і не студентів на пресовий фонд ЦЕСУС-а,

в) закликати студентство до надсилання матеріалів та відповідних статей до «Ст. Віс.», щоби таким чином поліпшити його змістовність,

г) доручити культурно-освітньому референтові, щоби в кожному числі «Ст. Віс.» були заведені відділи або додатки в чужих мовах, в цілі інформовання закордонного студентства про наші національні та студентські справи.

V. З огляду на те, що в році 1932 припадає 10-ліття існування ЦЕСУС-а, VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а доручає Управі, щоб заздалегідь підготувати святкування цього ювілею. Підготовка повинна головню зосередитись на слідуючих справах:

а) поміщувати в пресі відповіні інформаційні статті про 10-літню діяльність ЦЕСУС-а,

б) видати ювілейне число «Ст. Віс.» в якому повинно бути подано все що відноситься до розвитку ЦЕСУС-а і його сучасного стану,

в) підготувати святочну академію в місці осідку ЦЕСУС-а, та вплинути на організації, які є членами ЦЕСУС-а, щоб і вони відповідно відсвяткували 10-літній ювілей

МІЖНАРОДНІ СПРАВИ.

Зізнайомившись з постановами VII. Звичайного Загального Зїзду ЦЕСУС-а та діяльністю Відділу Міжнародних Зносин за минулий рік, VIII. Звичайний Загальний Зїзд ЦЕСУС-а, постановляє:

I. Акція українського студентства на міжнародньому форумі, ведена була усе по директивам Відділу Міжнародних Зносин. Академичні товари-

IV. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а висловлює побажання, щоби в організаціях українського студентства було створено інституцію кореспондентів ЦЕСУС-а.

V. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а взиває Управу, щоби вона подбала про те, щоби абсолювенти високих шкіл організувалися в загально-українські фахові організації і щоби ці організації держали тісний звязок з організаціями студентськими та їх централею.

VI. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а взиває Центральний Комітет Українського Краєвого Студентства скликати в найкоротш му часі зїзд краєвого студентства.

VII. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а, приймає в свої члени Союз Українських Студентських Братніх Корпорацій «Чорноморе».

VIII. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а пригадує своїм членам, які перебувають у Варшаві, що проф. Роман Смаль-Стоцький є скомпромітований перед українським суспільством, а його поступовання є гостро осуджене ЦЕСУС-ом, а тому допоруває оголосити бойкот його особі.

IX. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а вітає новоприйнятих дійсних членів: а) Корпорацію «Запоріжжя» у Варшаві, б) Союз Українських Студентських Братніх Корпорацій «Чорноморе» Данціг і в) Українську Студентську Спілку в Брні.

VIII. ЗВИЧАЙНИЙ ЗІЗД ЦЕСУС-а, ЩО ВІДБУВСЯ В ПРАЗІ В ДНЯХ 29—31 ЖОВТНЯ 1930 Р. СТВЕРДЖУЄ:

1) що від двох місяців лютує на Західніх Землях України нечуваний терор польської влади над безборонним українським населенням,

2) що нищиться весь культурний дорібок українського народу, не минаючи і найвищої української наукової установи (школи народні і середні, державні і приватні, Просвіти, Пласт, Луг, Сокіл, Наукове Товариство імени Т. Шевченка і т. д.),

3) що нищиться до основ економічні підвалини існування українського народу в його публичних і приватних торговельно-промислових інституціях (кооперативи сільсько-господарські і молочарські, Повітові Союзи Кооператив, Сільський Господар, Дністер, склепи приватні і т. д.),

4) що нищиться усе приватне майно селян, міщан, робітників та інтелігенції,

5) що по варварськи катується та мордується нелюдськими побоями та розстрілами без судового вироку найкращі та найдіяльніші верстви українського громадянства,

6) що цілі села і цілі повіти є знищені до ґрунту та стогнуть в ранах без ніякої лікарської опіки, якої на села не допускається,

7) що цілі села ограблені з найконечнійших до життя продуктів (хліба та води) вимірають з голоду і спраги,

8) що мимо усіх заяв, обітниць та зобовязань уряду терор і надалі без ніяких причин продовжується,

9) що замкнено уста українській краєвій пресі, а чужих журналістів арештується.

Зваживши це все VIII. Звичайний Загальний Зїзд ЦЕСУС-а рішуче протестує перед цілим світом проти цього нечуваного, вандальського погрому, проти лобоїв та мордів, проти нищення усього культурного та економічного д р бку українського народу польськими карними, військовими та поліційними експедиціями,

взиває

1) Союз Народів та уряди усіх держав світу: а) вплинути на негайне припинення дальших знущань польської влади над українським народом на Західніх Землях України,

б) вислати спеціальну комісію для розсліду на місцях знущань над українським народом та усталення шкод, заподіяних на майні та здоровлю українських горожан та втрат українських інституцій,

2) Міжнародний Червоний Хрест та інші міжнародні та гуманітарні інституції — прийти з негайною санітарною допомогою українському насе-

ленню, якого до красивих шпиталів не приймається та зарядити допомогою акцію для голодуючого і ограбленого з харчів населення.

3) Увесь культурний світ у його найвищих культурних інституціях прилучитися до цього протесту проти звірств та насильств на Західних Землях України.

КУЛЬТУРНО-СУСПІЛЬНІ СПРАВИ.

I. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а вважаючи явище, що 7 мільонів українського народу під Польщею не має своїх власних високих шкіл, за крайню ненормальне:

- а) взиває українське студентство рішучо домогатися своїх високих шкіл з осідком у Львові, а не вдоволятися ласкою польських високих шкіл,
- б) уважає за konieczне видвиження цієї справи на міжнародньому форумі,
- в) вплинути на польський уряд, аби дотримав своїх зобов'язань відносно українського шкільництва, по договорі в Парижі 14.III.1923,
- г) закликати українське студентство до надсилання всіх матеріалів у повищій справі до нашої централі.

II. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а беручи під увагу наступ польської влади на наше, як народне так і середнє шкільництво, вважає за необхідне звернутись до цілого культурного світу зі закликом в цілі узнєскання попертя, в ім'я оборони нашої школи і культури, як найрішучійше запротестувати проти варварського нищення нашого шкільництва. Разом з тим звернутись зі закликом до красивих студентських організацій, до збирання матеріалів і документів переслідування нашого шкільництва, і видати їх окремою збіркою.

III. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а взиває Управу до створення спортивного реферату при культурно-суспільнім відділі ЦЕСУС-а, якого завданням булоб поширювати значіння спорту між широкими верствами українського народу, як рівнож подбати про більше зацікавлення спортом з боку українського студентства і приготувати його до участі в міжнародних студентських змаганнях, які відбудуться в Татрах в зимі і в Женеві в літі 1932 р.

IV. VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а визнаючи велику користь видавання нашого органу «Студентський Вісник» вважає konieczним продовжувати його видавання надалі та поширювати його на своїй і чужій мові, щоб ширші кола свого і чужого громадянства таким чином познайомити з нашими національними та культурними і студентськими інтересами, рішає:

- а) вівзвати всіх членів, аби пренумеровали «Ст. В.»,
- б) вівзвати всіх студентів збирати добровільні датки серед студентів і не студентів на пресовий фонд ЦЕСУС-а,
- в) закликати студентство до надсилання матеріалів та відповідних статей до «Ст. Віс.», щоби таким чином поліпшити його змістовність,
- г) доручити культурно-освітньому референтові, щоби в кожному числі «Ст. Віс.» були заведені відділи або додатки в чужих мовах, в цілі інформовання закордонного студентства про наші національні та студентські справи.

V. З огляду на те, що в році 1932 припадає 10-ліття існування ЦЕСУС-а, VIII. Звичайний Зїзд ЦЕСУС-а доручає Управі, щоб заздалегідь підготувати святкування цього ювілею. Підготовка повинна головнє зосередитись на слїдуючих справах:

- а) поміщувати в пресі відповідні інформаційні статті про 10-літню діяльність ЦЕСУС-а,
- б) видати ювілейне число «Ст. Віс.» в якому повинно бути подано все що відноситься до розвитку ЦЕСУС-а і його сучасного стану,
- в) підготувати святочну академію в місці осідку ЦЕСУС-а, та вплинути на організації, які є членами ЦЕСУС-а, щоб і вони відповідно відсвяткували 10-літній ювілей

МІЖНАРОДНІ СПРАВИ.

Зазнайомившись з постановами VII. Звичайного Загального Зїзду ЦЕСУС-а та діяльністю Відділу Міжнародних Зносин за минулий рік, VIII. Звичайний Загальний Зїзд ЦЕСУС-а, постановляє:

I. Акція українського студентства на міжнародньому форумі, ведена була усе по директивам Відділу Міжнародних Зносин. Академічні товари-

ства, які не підлягають прямо ЦЕСУС-ові, працювали на міжнародній трибуні завжди в контакт з В.М.З. ЦЕСУС-а. Закликається і надалі все студентське організацій, установляти директиви делегатів на міжнародні з'їзди, в порозумінню з Управою ЦЕСУС-а.

II. Ствердити резолюцію 2) під а), б), в), г), і V. З'їзду ЦЕСУС-а (див. Ст. В. Ч. 11—12, 1928).

III. Приняти участь в 13. З'їзді Міжнародної Студ. Конфедерації в Букарешті 1931 р.

IV. Заздалегідь приготувитися до річної конференції I.S.S. (Між. Ст. помочі), що відбудеться у вересні 1931 р. біля Нового Йорку. Закликається українське студентство з Америки приняти активну участь у підготовці до цієї конференції та вислати своїх делегатів.

V. Продовжувати і надалі співпрацю з Укр. Академічним Т-вом для Ліги Націй (Подєбради) та робити старання, аби представник ЦЕСУС-а був заступлений на з'їздах університетської федерації для Ліги Націй.

VI. Поміщувати інформаційні статті і замітки про українське студентство та про Україну, в чужинній студентській і нестудентській пресі.

VII. Звернути особливу увагу на словянське студентство, шляхом інформаційних статей в словянській пресі, уряджуванням спільних студентських вечерів, і т. д.

VIII. Підтвердити резолюцію 11, VI. Звичайного З'їзду ЦЕСУС-а.

IX. На міжнародньому форумі усе боронити дотеперішній організаційний стан ЦЕСУС-а та ідею Соборности України, навіть колиби прийшлося ЦЕСУС-ові зрештунувати зі співпраці з даною міжнародньою організацією.

ЕКОНОМІЧНІ СПРАВИ.

VIII. Звичайний З'їзд ЦЕСУС-а — беручи під увагу конечність задержати ЦЕСУС на висоті тих завдань, які він виконував досі, постановляє прийняти такі рішення:

I. Підтвердити першу резолюцію VII. Звичайного З'їзду ЦЕСУС-а.

II. З огляду на трагічні відносини в краю та спеціальні умови, в яких перебувають окремі організації, Управі ЦЕСУС-а надається право в порозумінню з дотичним членом ЦЕСУС-а залагодити справу старих заборжень.

III. Висоту членських внесків встановляється для всіх по 1 короні чеській, або еквівалент в чужій валюті, а для Америки на 10 ам. сотиків.

IV. Невнесення членських вкладок якоюсь організацією протягом 3-х місяців надає Управі ЦЕСУС-а право завісити дану організацію в членських правах.

V. Підтверджується резолюції 5, 6, 7 і 8, VII. Звичайного З'їзду.

VI. VIII. З'їзд із приємністю стверджує, що в минулому акад. році численні укр. установи в краю і на еміграції прийшла Управі ЦЕСУС-а з видатною матеріальною допомогою, чим дали можливість ЦЕСУС-ові брати у міжнародніх з'їздах участь. —

VII. Взивається студентство, яке вертає в час ферій до дому, улаштувати на місцях відчити, вечірки, вистави, концерти тощо, та зібрані гроші висилати на міжнародній фонд ЦЕСУС-а.

VIII. Кождий фізичний член ЦЕСУС-а має за обовязок вносити членські вклади, тільки через одну організацію.

ЦЕСУС.

Комунікат ч. 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ.

1. Обрана на VIII. Звичайному Загальному З'їзді ЦЕСУС-а, що відбувся в днях 29—30. жовтня ц. р., Управа приступила до праці в слідуячому складі: Президент т. Орелецький Василь, Секретар Колодій Василь, Економічний реферат Тов. Бурачинський Юрій, Міжнародний Відділ, Культурно-суспільний і Голова Редакційної Колегії Ст. Вісника т. Орелецький Василь.

Референтури в краю: реф. економічний т. Гладкий Ярослав, реф. спор-
товий проф. Едвард Жарський, реф. секретаріату т. Якубович, реф. куль-
турно-суспільний т. Дідковський.

Ревізійна Комісія: тт. Др. Равич, Зубик і Левенець.

Мировий Суд: тт. Тарасюк, Др. Гнатишак і Хмельовський.

2. На VIII. Звичайному Загальному Зізді ЦЕСУС-а прийнято в члени
ЦЕСУС-а Укр. Ст. Спілку, Брно і корпорацію «Запороже» Варшава.

ЕКОНОМІЧНІ СПРАВИ.

1. У виконанні економічних резолюцій VIII. Звичайного Зізду, про-
ситься всі організації вирівнати свої грошеві з'обов'язання супроти ЦЕСУС-а.

2. Відповідно до ухвали VIII. Звичайного Зізду ЦЕСУС-а встановля-
ється членську вкладку на рік 1930/31 у висоті одної чеської корони, а для
Америки 10 ам. сотиків.

3. Згідне з резолюціями VIII. Звичайного Зізду, організації, які до
кінця цього року не вирівняють своїх залежностей за 1930 р. будуть завішені
в членських правах, о чім заінтересовані організації вістануть повідомлені
спеціальним письмом.

КУЛЬТУРНО-СУСПІЛЬНІ СПРАВИ.

1. Ст. Вісник виходитиме по можності правильно що 2 місяці. Ціна
одного примірника виноситиме надалі 3 корони чеські або еквіваленти в
чужій валюті.

2. Вз вається всі організації надіслати негайно належитість за роз-
продані примірники Ст. Вісника, та повідомити Управу, скільки примір-
ників кожна організація буде потребувати на будуче.

МІЖНАРОДНІ СПРАВИ.

1. Проситья всі організації подати до 1/І. 1931 р. викази всіх студен-
ських публікацій, чи то періодичних чи неперіодичних, зазначаючи при
цьому: 1) назву публікації, 2) імя автора, 3) який формат, 4) скільки сторін
і 5) в якій мові видано. Відомости ці є потрібні для Міжнародного Книж-
кового Бюра в Будапешті, Міжнародного Ст. Музею в Празі та календара
Міжн. Ст. Конфедерації в Брюселі.

За Управу ЦЕСУС-а:

Орелецький Василь в. р.
Президент

Колодій Василь в. р.
Секретар

Комунікат Управи ЦЕСУС-а ч. 2.

З нагоди Різдвяних Свят і Нового Року, засилає Управа ЦЕСУС-а
всім організаціям членам ЦЕСУС-а сво найкращі побажання.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ.

а) Управа ЦЕСУС-а на засіданню з дня 12. грудня ц. р. прийняла в
члени ЦЕСУС-а «Т-во Українських Студентів Високих Технічних Шкіл в
Празі «Основа» з днем 15. грудня 1930 р. Т-во числить 35 членів.

б) На тімже засіданню Управа уділила Голові Економічного Відділу
тов. Бурачинському, відпустку на час Різдвяних ферій, від дня 15. XII. ц. р.
до 10. січня 1931 р.

в) На час відпустки тов. Бурачинського, вестиме агенди Економічного
Відділу, тов. Колодій, Голова Загального Секретаріату.

г) Українська Студенська Громада у Варшаві, повідомила Управу
ЦЕСУС-а, що гаршавське Т-во Допомоги Українським Студентам, виповіло
їй з днем 6. ц. м. мешкання. Управа згаданої громади просить Управу
ЦЕСУС-а, та зорганізовані в ЦЕСУС-і студенські громади, запротестувати
проти «цього нечуваного відношення до української студіючої молоді,
зі сторони цілго. Допомогового Комітету». З обширного матеріалу,
засланого в цій справі ЦЕСУС-ові, Управа сконстатувала, що такий
факт дійсно мав місце. Є це вчинок, який з національного боку, за-
слугує на як найгострійше осудження і проти якого все українське сту-
денство повинно запротестувати. В прилозі засилаємо відпис одного з ли-
стів згаданої повище громади, в справі виновідження мешкання.

ЕКОНОМІЧНІ СПРАВИ.

а) Зивається всі організації — члени ЦЕСУС-а, які залягають з членськими внесками, негайно їх вирівнати, бо в противному случаю Управа буде змушена відносно громади завісити в членських правах.

б) Тому, що деякі громади не подають при пересилці грошей до скарбниці ЦЕСУС-а, на який рахунок мають бути надіслані гроші записані, через що повстають досить часті непорозуміння, Управа ЦЕСУС-а просить всі організації, подавати при пересилці грошей, окремим листом, або на відтинку грошового переказу, що це за гроші, а якщо це членські вкладки, то за які місяці і за скільки членів.

в) Тому, що послідними часами деякі організації пересилали до ЦЕСУС-а звідомлення о висилці грошей, яких з певних зглядів не вислали, Управа ЦЕСУС-а просить уникати на будуче таких передчасних звідомлень, бо це виглядає на несерйозність.

г) З прикстю стверджуємо, що у виказі членських внесків, при комунікаті Ч. 6 з дня 6. жовтня ц. р. вкравлись дві помилки. У згаданому виказі сказано було, що корпорація «Галич» Данціг, залягає з членськими внесками за часі I—IX. 1930, а корпорація «Зарево» Данціг за час V—IX. 1930, підчас коли в дійсности корпорація «Галич» залягала на той час з вкладками тільки за VII—IX. 1930, а корпорація «Зарево» не мала жадних залежностей. Цєю дорогою справляємо згадану вище помилку і подаємо це до відома всіх членів ЦЕСУС-а.

КУЛЬТУРНО-СУСПІЛЬНІ СПРАВИ.

Подається до відома, що протокол і резолюції VIII. Звичайного Загального Зїзду ЦЕСУС-а, не розіслано досі поодиноким організаціям-членам ЦЕСУС-а, тому що з кінцем місяця листопада мав бути виданий Ст. Вісник. Тому що з причин чисто матеріяльних видання цього числа Ст. Вісника мусіло бути відложено, Управа ЦЕСУС-а оголосить вище згадані резолюції і протокол, в Ст. Віснику, який вийде в половині січня 1931.

б) До Редакційної Колегії Студенського Вісника, прийняла Управа ЦЕСУС-а, тов. Мухина Михайла, абсолювента філософії.

МІЖНАРОДНІ СПРАВИ.

а) Зивається всі організації, які взяли до розпродажі відзнаки С.І.Е. аби як найскорійше надіслали належитість (5 Кч. за штуку) за розпродані відзнаки, тому що Управа ЦЕСУС-а мусить переказати їх до III. Комісії Міжнародної Студенської Конфедерації у Льондоні.

б) В послідних часах, звертаються до Управи ЦЕСУС-а чужинці, про сичи надсилати їм статті та ширші інформації про життя українського студентства. Денілька таких статей та інформації Управа ЦЕСУС-а вже вислала до чужинної преси. Однак Управа ЦЕСУС-а не в силі як слід поставити такий матеріял чужинцям, тому просить поодинокі організації, допомогти їй в цім, надсилаючи до Управи ЦЕСУС-а статті та матеріял.

За Управу ЦЕСУС-а:

Орелецький Василь в. р.
Президент

Колодій Василь в. р.
Секретар

Управа Української Студенської Громади у Варшаві, доводить до відома українського громадянства, що Т-во Допомоги Студентам Українцям у Варшаві, на чолі якого стоїть проф. Роман Смаль-Стоцький, дня 6. грудня ц. р. викинуло Українську Громаду на брук з помешкання, з якого користала громада на підставі умови з Т-вом Допомоги, на котре українське студентство переводило збірки. Таким чином Т-во Допомоги позбавило єдину українську студенську громаду у Варшаві можности, улаштувати реферати і сходи.

Перед порідомленням Управи У.С.Г. про термін ексмісії, Т-во Допомоги вже подбало про поставлення сторожа, даючи йому доручення в брутальний спосіб, уживаючи фізичної сили, усувати товаришок і товаришів за двері.

Управа У.С.Г. з доручення Загальних Зборів, висловлює свій рішучий протест проти такого поступування Т-ва Допомоги і віддає цю справу на осуд широких кол українського громадянства.

Дмитро Нестеренко в. р.
Голова

Микола Маслов в. р.
Секретар
Прага, дня 30. грудня 1930.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНСТВА.

Українське Академічне Т-во в Берліні. Засноване ще в році 1928, спершу як товариство молодших студентів Укр. Наукового Інституту в Берліні, до якого згодом приступили також інші студенти та абсолюенти, так що Т-во набрало загальнішого характеру. Всіх членів числить Т-во 19, з них приблизно 50% абсолюенти. Співпраця старших студентів з молодшими приносить велику користь одним і другим. Молодші набирають від старших практичного досвіду, а старші від молодших запал. Т-во веде в першій мірі загально-культурну та національну працю між українською кількістю в Берліні. З тією метою улажують різні наукові виклади і відчити. В академічному році 1929-30 відбулось 25 таких викладів, а деякі з них поміщено в українській пресі. Крім того Т-во влаштовує для ширшого загалу українського громадянства академії в честь визначних українських письменників діячів та історичних подій. Між иншим влаштовано академію в честь Тараса Шевченка, Франка, Чикаленка, відсвятковано річницю бою під Крутами і інші. Члени Т-ва переводять між українською громадою в Берліні щомісячну збірку на Рідну Школу і беруть участь у всяких міжорганізаційних працях.

Союз Українських Студентів «Основа» Данції. Загальне число членів виносить 65. Це Т-во чисто професійне і в тому передовсім напрямі іде його праця. Але крім того Т-во звертає велику увагу і на інші ділянки нашого життя. Передовсім організує всіх емігрантів-українців в одну громаду; цю працю започатковано ще з початком 1929 року і вона принесла вже досить гарні успіхи. Т-во веде спортов. і гурток, який улаштовує вправи двічі на тиждень. Для ознайомлення німецького студентства з українським питанням улаштовує Союз спільні вечірки з рефератами і співом.

Українське Студенське Т-во «Зарево» Данції. Тепер числить Т-во 9 членів. Для тіснішого співжиття членів, улаштовує Т-во що тижня конвенти. Крім того відбуваються час від часу святочні сходи. Т-во бере активну участь у громадській праці серед Українців в Данції.

Укр. Студ. Громада — Париж. Числить 7 членів. Улаштовує для української колонії у Франції відчити та реферати. За почином цієї громади відбулось дня 18-X.1930 протестаційне віче української колонії в Парижі проти польського терору на Західних Землях України. Крім того Громада веде пропаганду серед французького населення.

Укр. Академічна Громада в Празі. Ця громада — це спадщина по старшим студентстві. Спадщина ця не дуже відрадна, бо серед празького студентства панує розбиття, брак солідарности у внутрішньо-організаційних справах. В 2-х останніх роках напливають молоді студенти, які і перебирають працю в Громаді, при цілковитій відсутности старшого студентства. Праця покищо іде досить тяжко, з огляду на малий досвід у молодих студентів, однак висліди праці вже є. На празькому ґрунті було дотепер дві студенські громади; Укр. Академічна Громада і Громада Студентів з Волині, Холмщини, Полісся і Підляшша. Праця молодих студентів довела до того, що ці дві громади зіллялись в одну. Під цю пору громада числить 44 членів. Дня 21-XI.1930. відбулись Загальні Збори Громади, на котрих вибрано Управу в слідуєчому складі: Др. Дмитро Равич — голова, Роман Гриців — містоголово, Іван Подскуля — секретар, Е. Гаген — скарбник і Е. Припхан — бібліотекар.

Укр. Студенська Громада у Варшаві. Дня 26-XI.1930. відбулись Загальні Збори. До Управи входять: Дмитро Нестеренко — голова, В. Сагайдаківський — містоголово, Микола Маслов та Огієнко Юрко — секретарі.

Емілія Несторчуківна — скарбник, І. Макарушківна — реф. госп. та культ. осв., і Юрій Черкавський — реф. допомоговий. Нова Управа в своїй діяльності буде звертати найголовнішу увагу на зміцнення матеріального стану У.С.Г. у Варшаві, тим більше що Загальні Збори доручили їй придбати власну домівку. Слід підкреслити, що в сучасний мент матеріальний стан Громади настільки покращав, що Управа У.С.Г. має можливість видавати незаможним студентам допомоги, позички та навіть стипендії.

3 ЖИТТЯ ЧУЖИННОГО СТУДЕНСТВА.

Студенська прогулька до Південної Африки 1931. Центральний Союз південно-африканського студентства запросив за посередництвом Ш. Комісії СІЕ (Льондон) українське студентство через Цесусе до Південної Африки під час літніх ферій 1931 р. Ця прогулька триватиме від місяця лишня до жовтня.

Конференція студентства Малої Антанти (Чехословаччини, Румунії та Югославії) відбуватиметься в Букарешті в днях 15.—19. березня. Програму конференції покищо немає.

Французький студенський союз у Парижі дістає кожного року від французького уряду 150.000 франків на свою діяльність. Рівнож інші центральні союзи дістають від своїх урядів досить поважні річні допомоги. А що ж Цесусе? Брак відповідних фондів гальмує нашу працю, особливо серед чужинців. Але коли би українське студентство точно вносило ухвалену українськими студентськими з'їздами одну чеську корону (або відповідний еквівалент), то тоді працю в Цесусі можна було б значно поширити.

Советське студентство. Спеціальна комісія комісаріату освіти студіює тепер проєкт, після якого має бути заведене на советських високих школах безперервнє навчання. Півріччя починали б 1. вересня та 1. лютого. Між кожним півріччям мали би студенти два рази річно 10—30 денні ферії. Таким робом хочуть виужити советні шкільні помешкання на 98%, коли міжтим їх до тепер уживають на 57,5%. Советська влада хоче також підвищити чисельність студентства на 150%.

Міжнародні студентські спортові змагання 1931. Як нас повідомляють з Міжнародньої Студенської Конфедерації відбудуться чергові міжнародні спортові студентські змагання зимові в Чехословаччині, у місяці лютім в Стрбськім Плесі, а літні правдоподібно в Женеві. Коли би не відбулися літні ігрища в Женеві, то їх зорганізують англійці.

Міжнародня Студенська Конфедерація та німецьке студентство. Багато шуму наробило зірвання всяких зносин німецького студентства з СІЕ на брусельськім зїзді. Довкола цієї справи поширювано багато неправдивих вістей, як повідомляє про це бюлетень Конфедерації за січень б. р. Через це постановила Конфедерація опублікувати в черговім випуску бюлетеню усі матеріали, які торкаються взаємовідносин Конфедерації з німецьким студентством — починаючи від 1924 р.

Десятилітний ювілей чехословацької студентської централі. В жовтні 1930 р. святкувала чехословацька студентська централія десятилітний ювілей свого існування. Про це свято приносимо ширші інформації на іншій місці нашого органу.

Телеграм Цесус-а до Союзу Народів. Управа Цесус-а вислала до Союзу Народів та інших політичних чинників довші або менші відношення-протести проти пацифікації в Східній Галичині. На довшу телеграму Цесуса в цій справі повідомив Союз Народів Управу нашої студентської Централі, що він приймає нашу протестаційну телеграму до відома.

Зїзд Міжнародньої Студенської Помочи в Mount Holyoke. Влітку р. 1931. відбуватиметься зїзд Міжнародньої Студенської Помочи (ISS) в Mount Holyoke недалеко Нового Йорку в Сполучених Державах Північної Америки. На цей зїзд запрошено спеціальним листом також й представника Цесуса. Не знаємо, чи можливо буде взяти українському студентству участь у цьому зїзді. Програма зїзду ще покищо не випрацьована.

Річний зїзд північно-американського студентства в Атланта. Шостий річний зїзд північно-американськ. студентства відбувався при кінці грудня 6. р. в Атланта-Джеорджія. На порядку дня зїзду поставлено м. и. справу реорганізації північно-американської студентської централі, її взаїмовідносини з чужинним студентством, то що, Американці запросили на свій зїзд і Цесус, але зогляду на велику віддаль Цесус прислав тільки привітання.

М. Подолянин.

З Української Старовини.

(Замість фелетону).

На початку р. 1919 у Києві, вже загроженому з боку червоних москалів, перед відїздом української влади з столиці України, відбувається нарада заступників українських видавництв з участю представників влади. Мета наради — розподіл державної допомоги між видавництвами для забезпечення їм можливості ведення дальшої української культурної акції після залишення столиці України українським урядом та військом.

Підчас перерви, заступник одного видавництва бавить товариство веселими оповіданнями, і між иншим загадує таку загадку: перше — частина жіночого убрання, друге — назва страшного нічного птаха, а ціле — прізвище відомого російського громадського діяча. Присутній при цьому найвищий представник тодішньої української влади відгадує цю загадку перший; відгадує одразу, і то з мотивів, так би мовити, родинного характеру, бо дівоче прізвище його дружини швидко навело його на правильний шлях для відгадування цієї шаради, бо належить зауважити, що це загадка дещо заплутана; другу половину потрібного для відгадання слова треба вимовляти майже в зворотнім порядку, в кожному випадку — вимовляти неправильно, щоби безпомилково одержати фамілію «знаного російського суспільного діяча» — Ліфшиц.

Найвищий представник української влади, вислухавши цю загадку, гнівно підводиться з свого місця з очима повними помсти.

Реальні наслідки історії з частиною жіночого убрання та з нічним птахом?

Вельми реальні і яскраві: всі видавництва, заступлені на цій нараді, дістали державну дотацію, за винятком видавництва, заступленого занадто дотепним анекдотистом.

**

Підчас вистав славетної колись української трупи братів Тобілевичів року 1888 у Петербурзі, коли Микола Тобілевич (Садовський) по раз перший завітав до буфету Михайлівського чи може Марїнського театру (точніші відомости зібрати про цю історичну подію напевно не відмовляться численні фахові дослідники історії мистецтва Мельпомени на Україні), де відбувалися вистави української трупи і, приваблений принадною виставою закусок, перепустив через ковнірець одну чарчину і зївши одну закуску, взявся за гаманець, запитавши при цьому скільки він має платити. На превелике здивовання Миколи Карповича йому кажуть:

— Карбованець, пане!

— Як так? Чому така надзвичайна дорожнеча?

— Дуже просто: ми ведемо рахунок від чарок — скільки випили чарок, стільки й карбованців платитимете. Натомість до кожної чарки можете брати до схочу закусок, від цього рахунок ніяк не збільшиться.

Почувши таку відповідь, Микола Карпович простує до дверей і кличе на поміч свого не менш знаного брата Івана (Карпенко-Карого):

— Іване, брате, іди-но сюди! Зїж їм усе!

Надходить Іван, швидко при допомозі Миколи Карповича орієнтується в ситуації, переходяє й собі одну чарочку, по чому браті знищують до кінця величезний запас закусок імператорського театру на превелике здивовання,

навіть не так здивовання, як остовпіння господаря буфету, якому перед тим ніколи ще не доводилося бачити в себе гостей з такими степовими апетитами. Петербурзькі бо відвідувачі театру, певна річ, споживали по кожній чарці мінімальну кількість наїдків.

По остаточнім знищенні всіх закусок брати Тобілевичі платять два карбованці за обидві випиті ними чарочки і зникають з виглядом переможців.

Другого дня Садовський і Карпенко-Карий, бадьоро покручуючи козацькі вуса, підчас перерви у спектаклі появляються в театральнім буфеті. Гори майстерно скомбінованих канапок, як і напередодні, вабили й чарували око.

Господар буфету тримався більш урочисто й офіційно, ніж коли, й з нервовим напруженням стежив за кожним рухом обох українських гасролерів.

Отже, не встигли Микола та Іван Карповичі перехилити по чарчині й зісти по цьому по одній лише канапці, як уже чують металювий, пересохлий від схвильовання за майбутнє решти канапок, голос ресторатора:

— З вас, панове, належитья по тридцяти копійок!

Микола Карпович дуже здивовований. Іван Карпович не менш.

— Чому такий наглий упадок цін?

Ресторатор нервово випаює:

— Від учора у нас нова розцінка. Чарка двадцять копійок й від кожної закуски десять копійок, шановні панове!

З огляду на нові ціни шановні панове відступили від свого первісного наміру — «зісти їм», як учора, всі запаси канапок, і залишили буфет, скромно заплативши належні з них шідесят копійок.

**

Одного погідного весняного ранку у Кам'янці на Поділлі, в мійському парку, що мальовничо розкинувся над скелястою прірвою Смотрича, ішов голова демократичної губерніяльної земської управи Поділля з своїм знайомим — молодим учителем з села. На зустріч їм заклопотано простує п. Відибіда, що за кілька років по тім був деякий час міністром фінансів Української Народньої Республіки. Тоді він, хоч і видатний кооператор, був також лише сільським учителем. Проте вже й тоді, як кажуть знавці української старовини, він був персоною гордовитою та амбітною. Майбутній міністр фінансів мав якусь справу до тодішнього голови демократичної губерніяльної земської управи. Отже йому довелося пристати до гурту, а тому голова демократичної управи уважав своїм обов'язком познайомити обох своїх попутників. Зовсім не передчуваючи близької бурі, голова демократичної управи лагідно, як завше, називає по черзі кожного з панів:

— Пан Відибіда...

— Пан Нагнибіда...

Таке зачувши, майбутній міністр фінансів у превеликім гніві та обуренні зауважує п. голові демократичної губерніяльної земської і т. д., і т. д.:

— Та що це ви з мене глузуйте, Вікторе Кондратовичу, чи що? Не допущу таких знущань над моєю особою! Відкличте, будьте ласкаві, вашу вельми для мене образливу заяву!...

Стурбований наглим загостренням ситуації бідолашний голова демократичної губерніяльної даремно намагається довести майбутньому міністрові фінансів, що в тому, що п. Нагнибідю звуть саме Нагнибідю, а не як небудь инакше, нема ні для кого нічого образливого. Майбутній міністр фінансів був глухий на всі намовлювання і навіть слухати жадних виправдань не хотів.

— Образа!.. Глум!.. Знущання!.. Наруга!.. — дзвінко й довго лунало над скелястою прірвою, на дні якої непомітною сірою гадючкою звивався каламутний Смотрич, не відбиваючи ані блакиті подільського неба, ані краси скелястих своїх берегів з старими вежами, що від довгих віків вартували між скелями.

**

В Університеті св. Володимира, що був колись у місті Києві на Україні, викладав колись, а може ще й досі викладає, хоч вже давно нема того університету, так може десь в якомусь ІНО, чи КІНО, чи ПІНО, професор Єгіазаров, фаховець з державного права.

Проф. Єгіазаров відзначався двома рисами: по перше, дуже багато важив, так багато важив і такий був завширшки, що у студеньських колах ходили чутки, остаточно, здається не перевірені, ніби він навіть не тоден увійти у двері переділу залізничного вагону. Тому саме, а може й з більш академічних підстав, студенти любили його в розмовах між собою звати «вченим з вагою», інакше кажучи — вельми поважним вченим.

По друге, проф. Єгіазаров, як вірменин і взагалі кавказець, поведився з своїми слухачами з щиро-кавказькою простотою: до кожного звертався «ти», після чого натурально додавав «душа мой».

Одного разу на семінарі державного права у цього професора, як звичайно, прочитав реферат один нікому не відомий і ніби нічим не видатний студент, принаймні мало видатний своєю зовнішністю. По прочитанні цього студеньського реферату, Єгіазаров з записною книжечкою в руці звичайним своїм фаміліярним тоном звертається до студента, прізвища якого, як це взагалі здебільшого буває на правничім факультеті, він не знав:

— Дуже добре, душа мой! Чудесно! А тепер, душа мой, скажи нам, як тебе звать?

Студент скромно й ледви чутним голосом відповідає:

— Владимирський-Буданов.

Прізвище знаменитого й найстаршого віком професора Університету св. Володимира, знаного дослідника історії права давньої київської та литовської доби, що тоді був уже такий старий та немічний, що ішов на свої виклади при допомозі двох університетських возних, які його підтримували з обох сторін, — прізвище це так несподівано пролунало в напівсонній аудиторії й одразу примусило всіх зацікавитись особою, що носить таке знамените ім'я. Навіть сам кремезний Єгіазаров притьмом змінив вираз обличчя і навіть постава. Не кавказьку фаміліярну добродушність відбивало вже його обличчя: неначе тіні Арарату пробігли на його повнім виді, що раптом став майже величним; його міна висловлювала тепер лише пошану, безмежну, віддану, підкреслену пошану — компенсацію за попередню некоректність — і майже переляк, здавалося що «вчений з вагою» ось-ось проситиме вибачення за своє простацьке поводження. Ціла монументальна постать Єгіазарова, що так нагадувала постать Немврода на старовинних месопотамських горорізьбах, і яка за хвилину перед тим недбало спочивала на стільці, що жалібно рипів під цим могутнім тілом, здавалося зібралася вмить підвестися та стати струнко перед носієм такого славного в анналах київського університету прізвища. Єгіазаров вельми споважнілим та шанобливим тоном, підкреслюючи всю глибину та ширість свого жалю та уболівань над власними хибними учинками, запитує далі:

— Надзвичайно добре! Але нам бракує ще ваше ім'я.

Владимирський-Буданов відповідає, соромливо, як і раніш.

— Давід!

Тоді поволі і поважно підводиться професор у весь свій зріст і з прихованими вогниками веселости у дуже ніби споважнілих очах та на величнім виді, каже тоном найвищої втіхи та задоволення:

— Дуже приємно!...

Й одразу швидко і стиха, вказуючи смиренно рукою на власну персону, додає:

— Єгіазаров!!!. Соломон!!!!.

І знову грузько сідає на нещасний стілець, що жалібно рипить під ним, а приголомшена аудиторія довго не може отямитися від кінематографічно швидкого і малосподіваного чергування та збігу таких знаменитих прізвищ та блискучих біблейських царських імен.

Жертвуйте на пресовий фонд ЦЕСУС-А!

Бібліографія.

Jan Slavík. Ruská vláda a ukrajinské hnutí před světovou válkou. Otisk ze Slovanského přehledu. Praha, 1930, str. 47.

Jan Machal. Slovanské literatury. Díl III. Doba realismu. Praha, 1929.

Вийшла окремим виданням друкowana раніш у «Слованськiм Пршегледі» праця чеського історика, професора Яна Славiка під наз. «Російська влада та український рух перед світовою війною». Крім того, що ця праця містить у собі загальну характеристику російських урядових репресій проти українського руху, автор зупиняється докладніше над заборонаю українських друкованих видань р. 1863 та р. 1876, наводячи у своїй праці багато документів з урядових архівів, які освітлюють підготовку репресійних законів проти українського руху. У другому розділі праці, присвяченому добі Столипіна проф. Славiк подає урядове листування між київським генерал-губернатором Сухомліновим у справі викладів українською мовою у школах, яка підносилася в роках 1905—1907, і яку обидва ці російські діячі — міністр внутрішніх справ та генерал-губернатор, рішуче забороняли вживати. Третій розділ трактує справу урядових нагінок проти українського просвітнього руху та просвітніх товариств між першою революцією та світовою війною. Четвертий розділ «на передодні світової війни» накреслює стан російсько-українських відносин перед війною.

Особливу вартість має праця проф. Славiка тому, що тут по перше надруковані ріжні урядові документи та листування, що торкаються російських урядових репресій проти української мови та українського руху: листування президента російської Академії Наук, Константина Романова, з міністрами внутрішніх справ Плеве та Святополк-Мірським у році 1904, листування Столипіна з міністром освіти Кауфманом та київським ген.-губернатором Сухомліновим (р. 1907) у справі недопущення викладів українською мовою у школах на Україні, передвоєнні жандармські звідомлення про український рух і ин. Все це кидає надзвичайно яскраве світло на щиро-слов'янську політику Росії супроти України, на жаль так мало знану в Європі і в слов'янських країнах зокрема.

Недавно вийшов третій (і останній) том «Слов'янських літератур» професора Яна Махалі, що довший ряд років викладав слов'янські літератури у Карловім празькiм університеті і м. ин. не раз перед війною брав участь у святкованні Шевченкових роковин у Празі. Третій том присвячений добі реалізму в слов'янських літературах. Другий розділ третього тому праці Махалі трактує історію реалізму на Україні; починається рядом вступних уваг під назвою «Політичне і культурне положення», де автор на самім початку згадує указ р. 1876 про заборону українського друкованого слова російським урядом, далі дає огляд положення Галичини у 60-тих—80-тих роках минулого століття, з двома таборами — москвофілів та народовців, докладно вияснює ролю Драгоманова в політично-культурнім розвитку Галичини, після чого Махаль переходить до Підкарпаття, що в ті часи перебувало в цупких обіймах москвофільства. Далі йде огляд української поезії тих часів: розглядається творчість Павла Грабовського, Олени Пчілки, Грінченка, Самійленка, Кримського, Дніпрової Чайки, при чому найдокладніше автор зупиняється на творчості Лесі Українки та Івана Франка. З романістів та повістярів дано огляд творчості Мирного, Дмитра Марковича, Степана Коваліва, Тимотея Бордуляка, Наталі Кобринської і нарешті Коцюбинського та Кобилянської, яким присвячено найбільше місця. У останній черзі проф. Махаль розглядає українську драматичну творчість, де присвячує увагу Старицькому, Кропивницькому, Карпенкові-Карому, театрові в Галичині та на Підкарпатті.

Серед літератури предмету, поданої у книзі, наводить проф. Махаль дві статті, уміщені у «Студ. Віснику»: проф. Білецького про Самійленка та проф. Сімовича про Кобилянську.

Шановний автор перед п'ятьма роками умістив у нашiм часописі свої спогади про святкування шевченківських роковин у Празі перед війною, в яких сам брав діяльну участь, виступаючи з промовами про значіння творчості Шевченка для відродження України (див. «Ст. Вісн.», 1926, № 3).

Т. Г. Масарик. Світова революція за війни й у війні 1914—1918. Переклад М. Саввича. Частина II. Вид. «Червона Калина». Львів 1930. 305—551 стор.

Серед численних видань «Червоної Калини» «Світова Революція» Т. Масарика займе безперечно одне з почесних місць.

Якщо в першій частині «Св. Рев.» Т. Г. Масарик обрисовується більше як політичний діяч, то в другій частині цього твору, що недавно вийшов в перекладі на українську мову, він виступає переважно як філософ-гуманіст. Тут обговорює автор цілу низьку питань, які не можуть не цікавити нас як українців та висловлює свої погляди на ці питання, в повній згоді зі своїм світоглядом.

Досить навести для прикладу погляди Т. Г. Масарика на такі питання як словянське або на відношення держави до національних меншостей, на правдиву демократію, комунізм і т. д., щоб усвідомити собі, на яких засадах будується світогляд Т. Г. Масарика.

Т. Г. Масарик не вірить в словянські симпатії росіян: «Знання словянських літератур і культур в Росії було аж до найновіших часів цілком незначне». Дуже характерним є вислов Т. Масарика про те, чи може польський нарід претендувати на ролю провідника славянських народів; «час від часу чуємо голос з Польщі, що польський нарід стане провідником словянських народів, він мовляв по москалях найбільший і має добрі західні основи культури; почекаємо чи зуміє Польща робити таку політику. Але я не криюся з думкою, що до цього не бачу у неї достаточних умов».

Правдивість цієї думки Т. Масарика підтверджують останні події в Галичині, які наочно виявили дикунські основи польської культури та її «словянську» політику в приложенні до українського народу.

В питанні про відношення держави до національних меншостей Масарик висуває таку основну тезу: «любов до свого народу не вимагає ненависті до інших народів».

Правдива демократія, на погляд Масарика, не є поголовна рівність. Свобода, рівність, братерство не є нівелізація, лише індивідуалізація, яка признає якісні різниці. Цим самим Масарик відкидає комунізм, який бачить ідеальне вирішення соціальної проблеми в господарській рівності.

Вже з цих коротеньких витягів з другої частини «Світової Революції», видно, що вона не може не зацікавити українського читача.

Що до самого перекладу, то приходиться сказати, що в другій частині «Св. Рев.» знаходимо тіж хиби, що в першій: безліч чужих слів, без яких легко можна обійтися (дісюнкцію зам. розділення, мальконтент зам. невдоволений, всугерування зам. намова і т. д.), русицизмів (образування зам. освіта, глухий зам. дурний, виділи зам. бачили і т. д.), галицизмів (домів, заосмотрення, згляд — зам. міркування і т. д.), недоречних новотворів) візум зам. віза, дедукування зам. дедукція, виконна влада зам. виконуюча влада і т. д.). В багатьох випадках чужі прізвища подано неправильно: Коменські зам. Коменски, Деніс зам. Дені, Цісаж зам. Цісарж і т. д. Прикро також, що й тут знаходимо силу друкарських помилок (цезаропанізм зам. цезаропанізм, нене зам. мене, штильгукаємо зам. шкутильгаємо і т. д. навіть пропуск слів, як напр. в реченні — «хто з початком війни надіявся упадку Росії і комуністичної республіки (339 стор.) після слова «і» пропущено слово «появи».

Ст. Сірополко

УКРАЇНА В НОВИХ ЧУЖОМОВНИХ ЕНЦИКЛОПЕДИЯХ.

Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana Espasa-Calpe. Bilbao-Madrid-Barcelona. Vol. I—LXX. (Перші томи — без дати, але повозвні, останні — р. 1930).

В 65. томі нової еспанської «Універсальної ілюстрованої європейсько-американської енциклопедії», що вийшов минулого року у мадридському видавництві Еспаза-Кальпе, знаходимо статтю на двадцяти сторінках про Україну, присвячену переважно економіці та географії України. Докладно переповідається також історія років визвольної боротьби 1917—21, але дуже мало присвячено місця українській культурі; згадується лише про положення пластичних мистецтв на Сов. Україні і зовсім не сказано нічого про історію

літератури. До статті прилучено покажчик літератури, з якого видно, що автор користувався як українськими еміграційними виданнями, так і советськими, на чужих і на українській мові. На жаль, Україна взята у цій статті виключно в межах сучасної УРСР, не охоплюючи західних земель. Український географічний правопис назв українських місцевостей з усіх енциклопедій світа мабуть уперше взято на увагу в енциклопедії Еспаза-Кальце: у великій статті про Київ поруч з російською назвою «Київ» енциклопедія подає й українську «Київ». Є в енциклопедії трохи й біографій українських діячів, але порівнюючи небагато. Так, напр., є докладна з трьома ілюстраціями біографія Шевченка, коротші Грушевського, Драгоманова й ин.

Encyclopaedia Britannica. 13 and 14 Edition. London, 1927, 1929.

В передостанньому (14-ому) виданню «Британської Вециклопедії» є також поперше в основних а не додаткових томах надрукована стаття про Україну, як рівнож коротенька стаття про українську літературу, написана, на жаль, не українцем, а росіянином — проф. Святополк-Мірським. Варто зауважити, що для попереднього, тринадцятого видання цієї енциклопедії редакція замовила була статтю про українську літературу знаому ворогові українського руху, співробітникові мілюковських «Последніх Новостей» Діонео-Шкловському.

Enciclopedia Pomba. Vol. II. Torino, 1926. Кілька років тому на сторінках нашого часопису ми звертали увагу читачів на англійську енциклопедію Гармсворта, в якій у статті про Україну писалися такі оригінальні речі, як, наприклад, ніби ген. Врангелъ у 1920 році стояв на чолі війська Української Народньої Республіки. Італійська енциклопедія Помба пише про Україну ще краще: «Cosacchi, comandati da capi, detti starosta, che nel 1535 furono riuniti sotto un commandante supremo, detto ataman. Celebre fra questo Mазепра... Dopo la guerra mondiale e la rivoluzione russa (1918) l'Ucraina forma una repubblica di soviet a Kiev ed una del popolo a Charkiv» (р. 995); у перекладі: «Козаки, якими командували ватажки, звані старостами, що р. 1535 були об'єднані найвищим вождем, що звався атаман. Знаменитий був атаман Мазепа... З часів світової війни та російської революції (1918) Україна утворює одну советську республіку в Києві та одну народню у Харкові». Здається, коментарії до цього зайві. Залишається лише зауважити, що стаття про Україну в популярній енциклопедії Помба має лише 15 рядків, на прогзі яких написано стільки цікавих і досі мало відомих річей.

РІЖНЕ.

Українська книжка на Північному Кавказі. В останніх числах «Радянської Книги» знаходимо відомости про поширення українських книжок на Північному Кавказі, де за офіційною навіть большевицькою статистикою, явно сфальшованою на користь москалів, українці складають 37% загальної лічби населення (понад три мільйони осіб). Большевицькі уряди й сама компартія старанно дбають про заховання стану посідання російської культури і всупереч офіційно про людське око голошеним гаслам про «ленінську національну політику» та «українізацію» всіма засобами саботують природній процес збудження національної свідомости на Кубані. Дуже повчальними є цифри поширення української книги у цих околицях, подані Максименком на сторінках «Радянської Книги». Перед 1924 роком українську книгу можна було там побачити лише цілком випадково і надзвичайно рідко. Ніхто не дбав про імпорт українських книжок сюди з України. Від 1924 року існує в Краснодарі досить нужденна філія Державного Видавництва України. За час від 1924 до 1929 року ця крамниця продала літератури на 352.758 карбовинців. Як що прийняти, що вся ця література — українська, чого в дійсности не могло бути, бо Держвидав, у ті роки принаймні, видавав більше російських книжок, ніж українських, то тоді за п'ять років це дасть п'ять копійок на одну душу населення Північного Кавказу. «Надто мізерними є ці покажчики, пише Максименко, особливо коли порівняти до обігу російської книжки, що дорівнює на душу населення Півн. Кавказу — 63,3 копійок. Отже в цьому загальному обігові українська книжка становить лише 1,7%. На Півн. Кавказі три організації продають українську книжку: Державне Видавництво України і Крайсоюз у Краснодарі та український відділ Государственного

Издательства у Ростові. Усі ці організації сидять у місті. Ставлячи як індивідуальний покупець потребує української книжки і вимагає її, але біда в тім, що такої книжки в станиці нема. Майже в кожній станиці є кооператива, а при ньому книгарня, або книжкова полиця. Але даремно шукати тут української книжки, хоч населення на всі сто відсотків українське. Книгарі коло цих полиць мало кваліфіковані. Взагалі про українську книжку не мають уявління, крім Шевченкового Кобзаря. Станиця чекає на українську книжку і вимагає її» — закінчує Максименко. Даремно чекає — не діждеться.

Штокке у харківським «Комуністі» підтверджує інформації Максименка: «перше, що помітно вже в Ростові, це те, що української книжки вимагають навіть на станції в кіоску. На запитання, чи купує хто в кіоску українські книжки завідувач кіоску відповів, що не тільки купують ті, що є (правда їх у кіоску дуже мало: декілька «Усмішок» Остапа Вишні і край), а навіть вимагають таких, яких зовсім немає в кіоску. Найбільше вимагають «Кобзар» Шевченка, твори Вишні, українські поеми, пісні тощо. Те саме, що й у Ростові, помітне по цілім Півн. Кавказі, пише Штокке, це-то: українське населення вимагає українську книжку, але дістати рідко коли може — ком-партія і ССРСР взагалі торгує лише російськими виробками.

Випозичальня українських книжок у Празі. При книгарні Фердинанда Свободи (Вацлавске нам. ч. 57) не перший вже місяць існує випозичальня українських книжок, де зібрані українські класики, нове українське красне письменство, книжки з обсягу філософії та права. Що тижня до випозичальні поступає дуже багато нових видань. Умови користування бібліотекою такі: книжки міняти можна щодня за винятком неділі, від 9-ої год. ранку до 5-ої вечера. За користування місячно платиться сім кч. та тридцять кч. кавчії. Надзвичайно цікаво зауважити, що в той час, нігде в Празі нема жадної публичної бібліотеки, де була б українська література, й, не зважаючи на те, що в новій випозичальні зібране все, що є цікавого й нового в українським письменстві, українці складають лише 10 відсотків відвідувачів випозичальні. Росіяне, які мають у Празі аж три добре поставлені та широко приступні для користування випозичальні, в новій випозичальні складають 90 відсотків клієнтів (при випозичальні є й російській відділ, до речі, значно бідніший за український). Тимчасом у Празі є десятки, коли не сотки, українських інтелігентів, що користуються російськими книгозбірнями, звідки випозичають, звичайно, російські книжки. Завідує книгозбірею знаний український кнітар ц. Сірий (Юрій Тищенко).

Бібліотека-випозичальня Українського Громадського Видавничого Фонду. Бібліотека-випозичальня Українського Громадського Видавничого Фонду функціонує тимчасово переважно в Жевниціх під Прагою. Головна увага звернена на поповнення відділу нової української літератури та перекладів з чужих мов на українську, є й спеціальний відділ книжок для юнацтва. Бібліотека має одним з своїх найблизчих завдань обслуговувати українську людність поза Прагою та її околицями — в місцях більшого скупчення української еміграції: Брні, Братиславі, Пшібрамі, Младі-Болеславі, Подебрадах й инш. Умови користування — кавчія — 20 корон, вписових — одна корона, місячних — три корони. Листовно треба звертатися на адресу Фонду: Praha, Vršovice, Vrožkova 390.

Український Січовий Союз у ЧСР. Український Січовий Союз у ЧСР нараховує до 120 членів (Прага, Подебради, Ржевніце та Мімонь під Ліберцем), входить через «Українське Лугове Т-во», частиною якого являється, до люцернського соціалістичного спортивного інтернаціоналу. В ЧСР українські січовики утворюють т. зв. вільні угруповання у відповідних філіях робітничого гімнастичного союзу (Dělnická tělocvičná jednota). Січове Т-во заснувалося в р. 1926 і з того часу на нього вправ тятар репрезентації українських луговиків на міжнароднім спортивім форумі. В році 1926 виступало Січове Т-во на змаганнях у Празі, в 1929 — на міжнароднім дитячім дні в Празі, тепер відбуваються приготування до участі в міжнародній робітничій олімпіаді в 1931 р.

Січове Товариство перевело акцію протесту у справі недолучення польським урядом делегацій від українських лугових організацій Західної України на змагання 1926 р. та наступних років. Т-во улаштує також виклади з

обсягу фізичного виховання. Минулої зими відбувся ряд викладів на теми: «Фізичне виховання селянства», «Фізичне виховання інтелігенції й инш.

Т-во стреміло до координації своєї праці з діяльністю інших українських спортових об'єднань (Високошкільний спорт, Соколи, Клуб «Дніпро»). Тимчасом контакт обмежується на виробленні одностайної української спортової термінології. Протест січового союзу у справі «паціфікації», поданий до спортового соціалістичного інтернаціоналу, розглядався на останніх зборах його виконавчого комітету.

Нові книжки. В Українськiм Громадськiм Видавничiм Фондi друкується і незабаром вийде книга проф. Дмитра Чижевського «Нариси з історії філософії на Україні. Готується до друку нова праця знаного націоналога доц. Ольгерда Бочковського: «Національне пробудження, відродження, самоозначення», в яких автор дає нариси сучасного стану багатьох національних рухів, здебільшого мало знаних — фламандського, бретонського, каталанського, індійського і ин.; торкається також пробудження кольорових рас, сіонізму, питання національних меншостей взагалі.

Товариство Українських Економістів у ЧСР. У р. 1923. в Подєбрадах було засновано Товариство Українських Економістів в ЧСР, що мало на меті об'єднати українських вчених економістів-фахівців та провадити науково-дослідчу працю переважно в області економіки України.

Товариство тепер має 31 дійсних членів і 13 співпрацюючих. Головою Т-ва є доц. В. Садовський, секретарем інж. Ніщененко. Товариство від трьох років видає свої щорічники п. н. «Український Економіст» з статтями, рецензіями та оглядами біжучого економічного життя. Досі вийшло три таких збірників (літографовані розміром до 10 друк. аркушів кожен). Четвертий збірник має вийти в лютому 1931 р. Т-во улаштовує також публичні доклади. В близькому майбутньому мають відбутися: доклад інж. Ніщененка «Кредитова система ССРСР і кредитова реформа», доцента М. Добриловського «Державні фінанси ССРСР», доц. Садовського «Про 5-тилітку» й инш. Незабаром у Празі мають також початися рівнобіжні засідання й доклади Т-ва. Т-во подало заяву про вступ до Академічного Комітету, що об'єднує всі українські наукові організації.

В Українському Товаристві Економістів в Подєбрадах 29-го листопада відбулась доповідь проф. Матюшенка «Підстави модерної популяційної політики в звязку з народнім господарством». У давніх теоріях проблеми народонаселення зверталось увагу на кількість, тепер на перше місце висувається питання якості населення. Сучасна евгеніка поважно зупиняється над грізною проблемою нерівномірности приросту серед різних верств населення. Некваліфіковані робітники дають найбільше дефективних й обтяжуючих суспільність нащадків, разом з тим вони дають найбільший відсоток приросту. Сучасна наука вважає рішуче потрібним вступити на шлях зменшення приросту маловартісних груп населення. Доповідь викликала значне зацікавлення і жваву дискусію. Проф. Гольдельман зауважив, що в сучасній промисловості вимагають високої кваліфікації лише в машинобудівництві, тоді як гірничая й текстильна промисловість таких вимог майже не ставлять. Тому не зовсім доцільно йти шляхом зменшення основного біологічного фактору існування націй, тим більше, що наука про діличність ще не досить виразно висловлюється на користь думок проф. Матюшенка. Дефективність більше залежить від факторів економічних, а не від самої діличности.

Проф. Вич підкреслив, що момент підвищення добробуту є першим моментом для зменшення дефективности потомства. Коли вступити на шлях визнання певних груп населення менше вартісними, то можна визнати менше вартісними певні раси, а згодом — і певні нації, до яких і пристосовувати політику обмеження приросту менше вартісних.

Доц. Садовський вважає ще передчасно на підставі досвіду дотеперішньої науки будувати загальні теорії, пристосовані для всіх народів та всіх часів. Тепер у політиці дуже багато надається значіння раціоналізації, але це явище переходове, характерне для повоєнної доби. Отже не можна на тимчасових явищах перебудовувати принцип популяції.

В кінцевому слові проф. Матюшенко зауважив, що всі його опоненти виходять з економічних міркувань, цілком не торкаючися досвіду біології, яка висуває в сучасну добу питання якості.